

Verdens største villmark:
Historien om Grønland

Villmarksliv

• JAKT • SPORTSFISKE • FRILUFTSLIV

WWW.VILLMARKSLIV.NO

8-2025 Kr 119

EVENTYRET SAGVASSDALEN

Naturperlen på Hamarøy

Detaljene
som sikrer
suksess
på tur

10
turglade
fjellsko

NORGES
GRUNDIGSTE
TEST

Fiskeforvalterens
hemmelige tips

Vil forby jakt i
nasjonalparkene

Kortreist topptur
TIL Å DÅNE AV

● Sommerjobb på Svalbard ● Fiskefest i Børgefjell

Vår kokte skinke er veldig populær.

Men få vet at vi har flesket til med en skikkelig god,
økologisk iskaffe også. Bare sånn hvis du vil prøve
litt mer av det som er litt bedre.

VI SOM VIL DET ANNERLEDES

Du finner oss hos REMA 1000

Villmarksliv

Ansvarlig redaktør: Axel Walø
Produksjonskoordinator:
Ingunn Elise Kristiansen

Kundeservice:

På minside.egmont.no
kan du enkelt
se på og administrere
ditt abonnement.
Bli abonnent på:
bladkiosken.no

Tlf. hverdager 08-16: 22 58 56 70

E-post: abo-villmarksliv@egmont.com

Fint om du har ditt kundennummer klart
ved henvendelse til oss.

Villmarksliv
abonnementsservice
Pb. 4980, Nydalen
0441 Oslo

Egmont Publishing
Villmarksliv
P.b. 4980, Nydalen
0441 OSLO

Abonnementspriser:

1 år ordinært
abonnement: kr 799
Gullabonnement:
kr 12 utgaver: kr 899
24 utgaver: kr 1499
(pristillegg utenfor Norden)
Abonnementet løper
til det blir oppsagt.

Besøksadresse:

Nydalsveien 12A
Nydalen, Oslo

Annonse

Ad.venture AS

christian@ad-venture.no

Markedsansvarlig: Anne-Marie Røren
anne.marie.roren@egmont.com

Stoff i bladet kan bare gjenngis etter tillatelse fra redaktøren og med kildehenvisning. Villmarksliv tar intet ansvar for originalbilder/artikler som ikke er bestilt. Utgivelse av stoff i Villmarksliv skjer bare i henhold til våre generelle vilkår for rettigheter til stoff. Dette gjelder både for stoff som honoreres og for stoff som ikke honoreres. Vi forbeholder oss blant annet retten til å lagre og utgi stoffet i elektronisk form fra vårt redaksjonsarkiv eller andre databaser som vi har avtale med, herunder å utgi stoffet via internett. Innsendelse av stoff kan, etter spesiell avtale med oss, i hvert enkelt tilfelle, reservere seg mot at deres stoff distribueres til våre kunder fra det elektroniske arkivet. Egmont Publishing er en del av Egmont. Egmont er et av Nordens største mediekonserner med 6300 ansatte og aktivitet i 30 land. Vi er en stiftelse og Egmont Fondet deler årlig ut over 90 millioner kroner til et bedre liv for barn og unge. Vårt motto We bring stories to life – har sterke publisistiske verdier. Vi står bak mer enn 700 magasiner, tegneserier, Klikk.no, TV 2, Nordisk Film, kinodrift, samt flere deleide selskaper.

Foto: Ida Kathrine Knudtzon Eriksen

LES SAKEN
PÅ SIDE

16

TOM SCHANDY

Å verne eller å bruke

Naturen er på sitt vakreste når den er urørt, sier vi gjerne. Men kan vi egentlig forlange at den skal forbli urørt – samtidig som vi vil oppleve den på nært hold, til fots, med kamera, fiskestang eller borse?

Dette paradokset ligger som en stille uro under mange av debattene som blåser gjennom villmarka, enten det handler om ferdsel i sårbar natur, hyttefelt i utmark, rovdyr tett på folk eller spørsmålet om jakt i våre mest vernede områder. Vi mennesker bærer både på trangen til å trekke oss tilbake i det uberørte – og ønsket om å tilrettelegge, høste, regulere og bruke.

Vi er flinke til å snakke om naturens egenverdi. Vi liker tanken på intakte økosystemer, store rovdyr og dype skoger der fugl og småvilt formerer seg uten forstyrrelser. Men vi liker også tanken på å kunne høste. Hele vår kultur er bygd på å plukke bær, fiske ørret og felle elg – og å holde bestander i sjakk der de store rovdirene har forsvunnet.

Hvordan vi vil bære denne balansen inn i framtiden er et stort og åpent spørsmål. Kanskje er det nettopp derfor diskusjonen om jakt i nasjonalparkene vekker så sterke følelser: Den tvinger oss til å kjenne etter hva vi egentlig ønsker for naturen. Skal noen områder få ligge helt i fred, eller skal vi holde fast ved at vi alltid har en hånd på rattet – også i de villeste delene av landet? Det finnes ingen enkle svar. Kanskje er det viktigste at vi fortsetter å stille spørsmålet.

Redaksjonen

REDAKSJONSSJEF:

Mats Ulshagen
mats.ulshagen@egmont.com

tlf.: 911 81 491

REDIGERER:

Espen Sørby
espen.sorby@egmont.com

ART DIRECTOR:

Runhild Elgaen
runhild.elgaen@egmont.com

REPORTER:

Peter Nagy
peter.nagy@egmont.com

story
house
EGMONT

Trykk:
Egmont
Printing Service
ISSN: 0332-7442

DETTE ER OSS!

Vi i Villmarksliv er lidenskapelig opptatt av friluftsliv, norsk natur, fiske og jakt. Vi tror på en bærekraftig bruk av naturen rundt oss, og vi ønsker at våre etterkommere også skal kunne glede seg over den norske friluftstradisjonen. I hver utgave gjør vi vårt beste for å spille de rike mulighetene for aktivt friluftsliv i Norge.

10 **NATURPERLE
PÅ HAMARØY**

22
REIN GLEDE

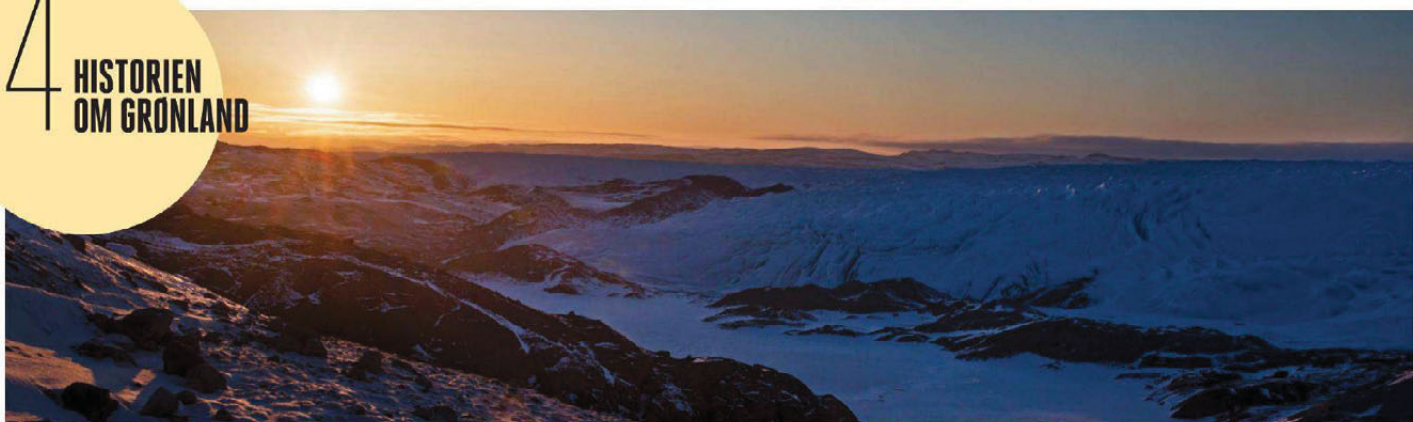
FRILUFTSLIV

- 10 **Sagvassdalen på Hamarøy**
På sporet av Hamsuns grøde
- 28 **Dags villmarksskole**
Djevelen ligger i detaljene
- 64 **Verdens største villmark**
Historien om Grønland

NATUR OG DYRELIV

- 22 **Sommerjobb på Svalbard**
Når sommerjobben er å telle reinsdyr
- 48 **Rypeforskning**
Ryper og klimaendringer
- 58 **Fremmedarter langs elvebredden**
Vakre er de, men vekk skal de

64 **HISTORIEN
OM GRØNLAND**

SPORTSFISKE

- 52 **Børgefjell leverer**
Fisketuren man aldri glemmer
- 70 **Fjellfiske i Trøndelag**
Fiskeforvalterens hemmeligheter

JAKT

- 18 **Jakt i nasjonalparkene**
Delte meninger om vi bør forby
jakt i norske nasjonalparker

TESTER OG UTSTYR

- 34 **Stortest av fjellsko**
Halvhøye sko som passer til normale
turer og lette topturer
- 42 **Utstyrstester**
Lett sommerjakke, ullskjorte og
indisk turmat
- 44 **Rimelig utstyr**
Tomannstelt for en, hæv og vadesko
- 46 **Fiskeutstyr**
Lekker lakk, vadebukse og bra
ørretpakke
- 47 **Turutstyr**
Surfebagg, sykkelstativ og flåttbok

70 FISKE- FORVALTERENS FAVORITTER

18 JAKTFRIE NASJONALPARKER?

76 SOLSTREIF I FOSSEN

FASTE SIDER

- 3 Leder
- 6 Blinksudd
- 8 Villmarksnytt
- 45 Månedens toptur
- 76 NM i naturfoto
- 80 Vilt og variert
- 81 Bett-tidene
- 82 Skråblikk

34 STORTEST: HALVHØYE FJELLSKO

FJELLREVFAMILIEN

Tekst og foto:
Tom Schandy

Langt nordvest på Island, i Hornstrandir naturreservat, kommer en fjellrev løpende på stranda. Den leter ofte etter mat, og denne gangen har den funnet en litt sjelden dypvannsfisk, ei sølvkveite. Den måler 1,25 meter, så fjellreven må dele opp fisken og frakte den tilbake i hiet i to runder.

Ved hiet venter fem, små sjarmører på mat. Vente-

tiden tilbringer de med å hoppe rundt og småslåss, og vise tunge til meg. Når mor kommer, venter både melk, et kyss på snuten – og selvsagt fisk. I løpet av ei snau uke får jeg et unikt innblikk i livet til en liten fjellrevfamilie. Her på Island er majoriteten av fjellrevene mørke, men ellers i utbredelsesområdet er det flest av den lyse typen.

1200

fagpersoner fra hele verden møttes siste uka i juni for å diskutere hvordan vi kan skape sosialt rettferdige og miljøvennlige samfunn – uten økonomisk vekst. Fagfolk mener det må store samfunnsendringer til for å snu den negative utviklingen, skriver NINA.

Turgår bitt av bjørn. Miljødirektoratet ga fellingstillatelse etter at en mann ble bitt av en bjørn i Jarfjord øst i Finnmark i juni. Det er svært sjelden at mennesker blir bitt av bjørn. Sannsynligvis var dette en bjørnebinne som beskyttet sitt avkom, skriver NRK.

Tom Schandy

FLERE ROVDYR I NORGE

Mens antall ulver i Norge er synkende, er tallene for de øvrige rovdyra i Norge på det jevne eller stigende, viser optellingene til Rovdata.

Tekst: Peter Nagy

Antall ulver i Norge siste vinter er det laveste på ti år. Estimaten for antall ulv beregnes ut fra noen regnemodeller, som at ulver som vanker på begge siden av den norsk-svenske grensen deles på to i beregningen av antallet i Norge. Det ble påvist 40–47 ulver med helnorsk tilhold og 19 ulver i grense- revir denne vinteren, og da anslås det at vi har 50–57 ulver i Norge. Sverige har langt mer ulv, mellom 305 og 343 individer.

Det har vært en nedadgående trend for ulv i Norge og Sverige siden vinteren 2021/2022.

– De siste fire årene anslår vi en nedgang i bestanden på 25–30 prosent, fra i overkant av 500 ulver vinteren 2021/2022 til i underkant av 400 ulver denne vinteren, sier Jonas Kind-

berg, leder i Rovdata på Rovdatas hjemmeside. Det ble registrert 61 jervekull i Norge i 2024, en nedgang på tre kull sammenlignet med året før, men godt over det nasjonale bestandsmålet på 39 årlige jervekull.

Antallet bjørner øker. I 2024 ble det i innsamlingen av DNA-prøver fra brunbjørn påvist totalt 191 individer i Norge, 106 hanner og 85 hunner. Dette er det høyeste antallet påvist siden den landsdekkende DNA-overvåkingen startet i 2009.

Status for gaupe i Norge gjelder for vinteren 2023/2024. Da ble det påvist 78 familiegrupper i Norge før kvotejakta startet, en oppgang på 6,5 fra året før, og det høyeste tallet på 14 år. En familiegruppe defineres som en hunngaue som går sammen med én eller flere årsunger.

FLERE BJØRNER: Det ble påvist 191 bjørner i Norge i 2024, det høyeste antallet siden den landsdekkende DNA-overvåkingen startet i 2009.

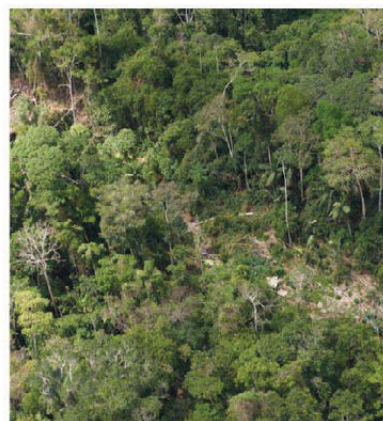
REGNSKOGEN KRYMPER

I 2024 forsvant 67 000 kvadratkilometer av verdens regnskog – nesten dobbelt så mye som i 2023. Mye skyldes påsatte branner.

– Disse tallene må være en vekker for verdens land. Vi kan ikke nå klimamålene uten å bevare regnskogen. Verdenssamfunnet må handle nå, sier klima- og miljøminister Andreas Bjelland Eriksen.

Halvparten av skogtapet skyldtes branner, som regel påsatt for å rydde området til jordbruk, men så kommer det ut av kontroll, ifølge en rapport fra Global Forest Watch og University of Maryland.

Under klimatoppmøtet i Glasgow i 2021 ble over 140 land enige om å stoppe og reversere tap av skog innen 2030. Flere land har vist at avskoging kan reduseres gjennom samarbeid med lokalbefolkningen, skriver regjeringen.no

Johan Wildhagen

mil med hundeslede venter Kjell Inge Røkke når han skal delta i hundeløpet Iditarod i Alaska neste vinter. Røkke gjør dette sammen med sin mentor Thomas Wærner, som har vunnet Finnmarksløpet tre ganger. Røkke vil blant annet forberede seg med å gå gjennom «Berserk-skolen», skriver VG.

Rabies på Svalbard. Veterinærinstituttet påviste rabies hos en fjellrev på Svalbard. Rabies har aldri blitt påvist på Fastlands-Norge, men flere ganger på Svalbard, som i 2018 da fire fjellrever og ett reinsdyr hadde rabies. Sysselmesteren oppfordrer alle på Svalbard til å melde fra hvis de ser fjellrev eller reinsdyr som viser unormal atferd eller er døde, skriver NRK.

GAUPEFAMILIE I SOGN

En sjelden familie er på plass på Vestlandet.

For første gang i nyere tid har Statens naturoppsyn (SNO) i Vestland registrert en gaupefamilie i denne delen av landet. Det er en gaupeemor og to unger som er observert i fjellområdet mellom Årdal og Luster i Sogn, og SNO har sett spor etter flere dyr i terrenget.

Kattedyr må ha mat, og i Årdal har en gaupe drept et lam. SNO ser at gaupa står bak ved å studere bitemerkene i strupen på dyret.

– Gaupa er ikke den tøffeste på beitedyr. Den tar ett og annet dyr, og så vandrer den videre. Vi har hatt gaupe her over flere år, men det som er spesielt nå, er at dette er en familiegruppe. Det trenger ikke ha stor betydning, men når vi har rovdyr i et beiteområde, må man forvente noe tap til rovdyr, sier Rein Arne Golf i Statens naturoppsyn.

Tom Schandy

Gaupebestanden i Norge er ganske jevn på om lag 400 dyr. Kattedyret er over det meste av landet, men i liten grad på Vestlandet. Årsaken er at beitedyr har prioritet her. SNO ber alle som ser spor etter gaupa om å ta kontakt, skriver NRK Vestland.

GRØNLAND BLIR TURISTØY

Myndighetene på Grønland har lagt en tiårsstrategi for turisme fram mot 2035. Ambisjonen er at turisme skal stå for 40 prosent av landets eksportverdi. I fjor åpnet en ny flyplass i hovedstaden Nuuk, og SAS og flere andre selskaper tilbyr flyreiser dit, skriver ABC Nyheter.

Tom Schandy

Kalender

9. AUGUST

Fullmåne

10. AUGUST

Jaktstart* storskarv, kortnebbgås, grågåås, gråtrost, nøtteskrike, skjære, kråke, ravn og voksen rådyrbukk

20. AUGUST

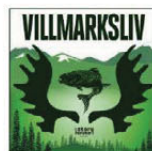
Jaktstart* villrein

21. AUGUST

Jaktstart* brunnakke, krikand, stokkand, enkeltbekkasin, ringdue, røyskatt og grevling
Båndtvang for hunder opphører

*Se jakt- og fangsttider hos Miljødirektoratet for unntak og detaljer.

VILLREIN:

FORVALTNING OG JAKT
Villreinjakta er like rundt hjørnet og Per Aksel Knudsen snakker om forvaltning av villrein.

SAGVASSDALEN:

FISKELYKKE I HAMSUNS RIKE

På Hamarøy finner vi en naturperle av de sjeldne. Lett tilgjengelig i hjertet av Hamsuns grøderike natur ligger Sagvassdalen. Med lett sekk, telt og fiskestang ble det et tureventyr.

Tekst: Anne Karen Holstad
Foto: Christer Røghnerud

I HAMSUNS RIKE: Sagvassdalen ga Knut Hamsun inspirasjon til å skrive «Markens Grøde» – en hyllest til naturen. Sjettevatnet i forgrunnen.

For fem år siden, lengst inne i Steigens villmark, fikk vi tips om å besøke et nytt og spennende område. To ivrige fiskere fra Hamarøy fortalte entusiastisk om stor og bitevillig ørret. Om fiskevann som lå på rekke og rad, mellom høyreiste fjell og vide daler. Et forlokkende naturreservat, lett tilgjengelig og tilrettelagt.

Helt siden den gang har vi undret oss over dette området, men først denne sommeren skulle sjansen til å besøke Hamarøy by seg. Med

UT-appen i hånda speidet jeg etter avkjørselen. En brå sving til høyre var det som skulle til, før vi fant skiltet som viste at vi var på rett vei. Grusveien førte oss forbi Femtevannet. Isak kikket ut på innsjøen og syns det var forunderlige navn på fiskevannene her.

– De har fått navnene sine fordi de ligger på rekke og rad, forklarte lillesøster Ylva.

VÆRMAGI

Det var blitt ettermiddag og vi håpet

i det lengste at meteorologens spådommer skulle slå til. Det hadde vært yr i lufta og lavt skydekke hele bilturen fram til parkeringen ved Sjettevannet.

Jeg kikket på klokka, og tåka hang fortsatt som et lokk over de bratte fjellsidene. Ut av bilen ramlet både leir- og fiskeutstyr. Ved et trylleslag endret hele dalen karakter. Isak og Ylva jublet da solstrålene brøt gjennom og benyttet sjansen til å ta seg et bad i det idylleiske vannet. Imens gikk jeg for å hente båten vi hadde leid for å prøve fisken i Sjettevannet,

> OMRÅDEFAKTA

Sagvassdalen naturreservat ble opprettet i 2011 og er Hamarøys største naturreservat. Området ligger sørøst i Hamarøy kommune. Det naturskjønne dalføret er tilnærmet upåvirket av nyere inngrep, og skogen her har fått stå urørt i over hundre år. Både Femte-, Sjette- og Sjuendevannet er attraktive fiskevann, og huser ørret av meget god kvalitet.

> HØYDEPUNKT

Lett tilgjengelig fiskelykke:

Sagvassdalen er en naturperle av de sjeldne. En bedre totalpakke skal du lete lenge etter. Sjuendevannet ligger idyllisk til i vakker natur, og bød raust på godbitene både fra båt og fra land. Ørretene vi fikk var av toppkvalitet, hadde god kondisjon og innbydende rødt fiskekjøtt.

KVELDSRO: I sørenden av Sjuendevannet fant vi en idyllisk leirplass ved ei stor furu.

at det fulgte med to båter på hytteleia. Vi kikket på hverandre og forsto fort at båtmysteriet var oppklart.

ALDRI SÅ GALT

Fra Sjettevannet gikk stien inn i skogen og forbi et idyllisk lite tjern. Kontrasten var stor til det mektige landskapet vi møtte noen minutter senere. Forviklingene på veien hadde fått tiden til å løpe fra oss, men vi kom akkurat tidsnok til å oppleve en nydelig solnedgang ved utløpet av Sjuendevannet. Tiden stoppet opp et lite øyeblikk. Vi speidet utover den vide u-dalen som lå foran oss. Dalen avløst av de ruvende fjellsidene, med Sjuendevassindens (928 moh.) karakteristiske granittkuppel, som lyste mot oss i gjenskin fra kveldens siste solstråler.

Vi pakket båten full av utstyr og satte kursen mot sørenden av innsjøen. Åretakene gled rolig gjennom det speilblanke vannet. Vi fisket oss fram til leirplassen. Vi hadde flere på, men ingen ble med opp i båten. På sandstranda slo vi leir ved ei diger furu. Tåka la seg over vannet i augustmørket. I strandkanten ble det

FROKOST: Fersk og fristende fjellørret smakte godt til frokost etter en tidlig start på dagen.

og frakte utstyret vårt til den andre enden.

Langs sandstranda lå det en rekke båter. Noen store og noen mindre. Med nøkkelen i hånda, prøvde jeg å finne fram til riktig båt. Ifølge beskrivelsen skulle den være merket og ligge på den faste båtplassen. Frustrasjonen vokste og til slutt måtte vi gi opp. Båten var borte og fisket i det attraktive fiskevannet forble uprøvd. Vi pakket om, og vår firbeinte venn Balto fikk ta sin del av børen i kløven.

Stien var godt merket, men smal og litt kronglete i starten. Vi vandret langs Sjettevannet og speidet samtidig etter båten som hadde forduftet. Like før vi kom til enden, svingte stien ned mot vannet. Her møtte vi en hyggelig familiefar, som hadde fått en flott ørret i innsjøen. Han hadde leid hytta, og var veldig fornøyd med

LOTTOLYKKE: En sprek nordlandsørret lot seg friste av den effektive Lotto-spinneren mellom regnbygene tidlig om morgenen.

tid til både kortspill og gode historier, før natteroen senket seg.

FISKELYKKE TIL FROKOST

Med skiftende værmelding ble vi enige om å starte dagen tidlig. Vår firbeinte venn var ikke av samme oppfatning, og krøllet seg sammen i soveposen min.

Christer og jeg lurte oss ut og gikk til den nærmeste tangen for å prøve fiskelykken. Gjennom dalen passerte regnbygene, og sammen med de våte dråpene kom fiskebettet. Det var kun noen meter ut til marbakken, og etter et par kast nappet det kraftig i stanga mi. Den effektive Lotto-spinneren

hadde nok en gang klart å friste en ørret. Den gjorde et par kraftig utras før den nærmet seg sandbanken.

– Den er sprek, utbrøt Christer begeistret. Jeg lurte den opp på land og fikk tatt ørreten i nærmere øyesyn. Den flotte fjellørreten på sju hekto landet til slutt i steikepanna. Knallrød i kjøttet og nydelig på smak. Bedre frokost skal du lete lenge etter.

Et knapt døgn etter at vi ankom, satte vi kursen hjemover igjen. Den idylliske leirplassen ble forlatt, før drittåret overtok. En ting er sikkert, det blir ikke fem år til neste gang! ●

LANDEMERKE:

Den majestetiske Sjuendevass-tinden med sin blankskurte granittkuppel innerst i dalføret.

➤ PRAKTISK INFO:

Båt: Hamarøy JFF låner ut båt både i Sjette- og Sjuendevannet via inatur.no. Båten koster kr 200 per døgn per båt. Nøkkel hentes i nøkkelboks ved parkeringen på Sjettevannet.

Hytte: Haraldbu ligger i øvre enden av Sjettevannet. Hytta har kombinert stue og kjøkken, overnattingsplass for 8 personer, vedhus og utedo. Pris medlemmer 350 pr. døgn, ikke medlem: 600 pr. døgn.

Fiskekort: Her gjelder Statskogs Norgeskort for innlandsfiske. Kjøpes via inatur og koster fra kr 70 per person per døgn.

Atkomst: På sommeren benyttes skogsbilvei fra E6 med avkjørsel ved Femtevassbrua. Følg skilt til Sagvassdalen. Derfra er det omtrent 2,5 km fram til parkeringen ved den nedre enden av Sjettevannet.

➤ TIPS TIL TUREN

- Ta med egen packraft eller bærbar kano, og følg vassdraget innover fra Femte til Sjuendevannet. Bruker du kano, kan det være lurt å ta med tralle.
- Topptur til Kråkmotinden (923 moh.). På toppen har du luftig utsikt over Sagvassdalen og til store deler av Sørfold.

Følg reisen på naturkanal1.no

HAIX NATURE NORDIC GTX

2000 DAGER UTE - DEN ULTIMATE TESTEN

Vi har satt Haix Nature nordic gtx på den ultimate testen! Årets Villmarking 2023 - Bengt-Are lever en drøm mange bare kan fantasere om, han bor alene på vidda og har nå passert over 1750 dager ute. Med på hans reise mot 2000 dager ute har han med seg Haix Nature nordic gtx.

„Mil etter mil, uten noen som helst problemer! Meget gode såler og snøring gjør at jeg kan gå en hel dag uten å ta av meg skoa. For meg er dette markedets beste fjell/jaktstøvel“ - Bengt-Are

Følg reisen på Naturkanal 1 og se utvalget hos din nærmeste forhandler!

NASJONALPARKER UTEN JAKT?

Bør vi ha noen nasjonalparker helt uten jakt? Naturfilmskaper og politiker Arne Nævra er blant dem som sier ja, men Norges Jeger- og Fiskerforbund mener det ikke er nødvendig.

Tekst og foto: Tom Schandy

Arne Nævra, kjent naturfilmskaper og tidligere SV-politiker på Stortinget, er en av flere som den senere tiden har tatt bladet fra munnen og sagt at det er på sin plass med jaktfrie nasjonalparker. I sin siste bok «Naturen og oss», som kom ut i fjor høst, og i Dagsnytt 18 og Dagsrevyen, har han tatt til orde for dette.

JEGERSTØTTE

– Ideelt sett burde det ikke vært jakt i noen nasjonalparker, men jeg ser jo at det er urealistisk. Jeg mener imidlertid at noen parker burde være jaktfrie, sier Arne Nævra.

Han har fått mange støtteerklæringer for sitt standpunkt, også fra jegere. Men det politiske flertallet sier nei.

– *Hvorfor er det så vanskelig å få gehør for dette?*

– Jakttradisjon og jaktinteressen står sterkt i Norge, ikke minst i distriktene. Det ville nok ha blitt vanskelig å opprette nye nasjonalparker om vi automatisk hadde skrevet jaktforbud i forskriftene. Det er to måter å tenke jaktforbud på. Man kan se for seg et totalt jaktforbud, eller man kan forby småviltjakt, men tillate storvilt-

DEBATT: Det er uenighet hvorvidt det bør være jakt i nasjonalparker eller ikke. Her en rypejeger i Forollhogna nasjonalpark.

>>>

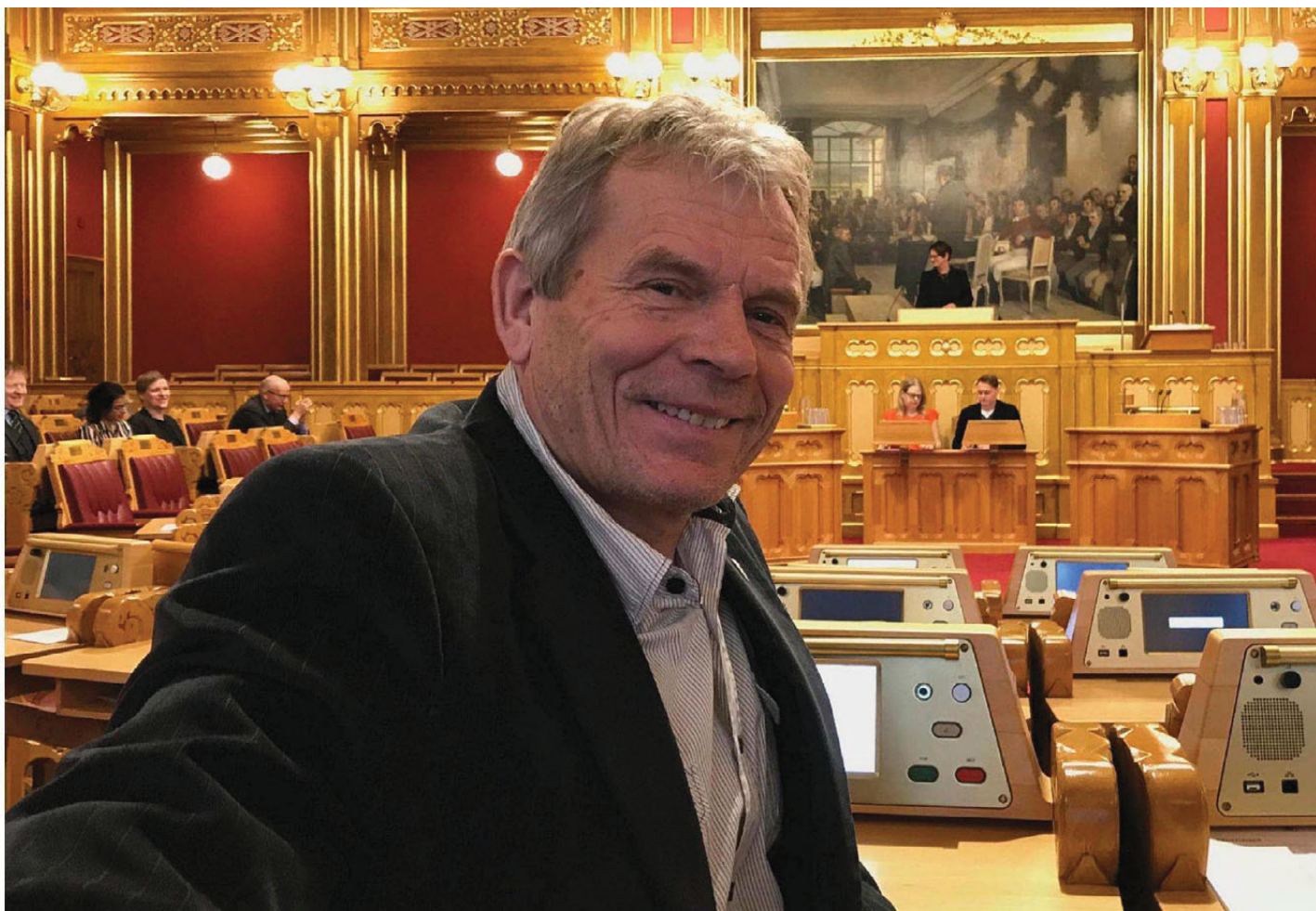

Foto: Privat

ENGASJERT: Naturfilmskaper og SV-politiker Arne Nævra har engasjert seg i debatten om jaktfrie nasjonalparker.

➤ 41 NASJONALPARKER

Norge har 41 nasjonalparker på fastlandet. I alle disse er jakt tillatt. Det er også sauehold og annen næringsvirksomhet. På Hardangervidda og i mange andre parker har sau fortrinnsrett fremfor naturlige forekommende arter, slik som jerv, som kunne bidratt til å ta ut svake og skadete dyr i for eksempel en villreinstamme.

jakt. Det siste kan være aktuelt om parken ikke har rovdyr. Da må jakt være den desimerende faktoren når det gjelder hjorteviltet. Det letteste er nok å innføre forbud mot småviltjakt i noen av nasjonalparkene. Da er det i hvert fall ikke noe motargument om at bestandene vokser seg for store. Småviltbestanden reguleres greit gjennom naturlige prosesser, i form av predasjon fra jaktfalk, kongeørn og rev med flere.

– *Har du noen spesielle parker i tankene?*

– Ja, hvorfor ikke begynne med Øvre Pasvik nasjonalpark i Øst-Finnmark. Her er det allerede bestand av store rovdyr, det vil si bjørn. Jeg tenker også at Østmarka er aktuell. Her er det en fast ulvestamme. Parken ligger veldig nær hovedstaden, og det gjør opplevelsverdien ekstra stor. Videre burde Fulufjellet øst i Innlandet fylke, på grensa til Sverige, være en aktuell kandidat. Her er det bjørnestamme.

SKY DYR

Men hvorfor mener han det er så

viktig at det ikke er jakt i nasjonalparkene?

– Poenget med nasjonalparker er jo å verne om et temmelig intakt økosystem, der naturen går sin gang. Det er jo slik rundt omkring i store deler av verden, så hvorfor ikke i Norge? Jakt fører dessuten til at dyrene blir mer sky, og dermed vanskeligere å observere for folk på tur. I amerikanske nasjonalparker er ikke dyrene sky for mennesker, men i Norge løper de sin vei på langt hold, sier han. Og legger til:

– Det er ikke uten grunn at store internasjonale TV-selskaper sjelden lager naturfilm fra Skandinavia. Dyrene er for sky. Det er en vanskelig oppgave å skildre atferd hos hjortedyr eller rovdyr. Derfor ender man ofte opp med opptak av dyr i fangenskap, fra åteplass i Finland eller fra viltkamera.

Han vet hva han snakker om, for på 90-tallet lagde han film om bjørnen i Skandinavia.

– Det var et blodslit. Utenlandske selskaper hadde nok aldri gått på en slik oppgave, smiler han.

REGULERER SEG SELV: Småvilt, slik som lirypa, trenger ikke hjelp fra jegere for å regulere bestanden. – Nasjonalparker uten småviltjakt bør ikke være et problem, mener Arne Nævra.

Han presisere at han ikke vil jegerne til livs.

– Jeg ønsker bare noen flekker på norgeskartet der det ikke er jakt. Et sted jeg kan ta med barnebarna og nyte intakt natur. En fullstendig natur, der jeg kan fortelle om sammenhenger og kanskje se et levende, større pattedyr, sier den kjente naturfilmskaperen.

RAET NASJONALPARK

Den tyske biologen Peter Prokosch bor i Arendal. Han har langt fartstid i WWF og Grid Arendal og er dessuten medlem av «IUCN World Commission on Protected Areas» (WCPA). Han etterlyser det som han kaller for «ekte» nasjonalparker i Norge.

– Jeg har bodd i Norge over 30 år og ser at Norge bare har landskapsvern-områder og ikke ekte nasjonalparker.

Vi ber ham utdype.

– De norske nasjonalparkene møter bare de internasjonale kriterier for landskapsvernområder, som jo er en mildere form for vern hvor det er tillatt med jakt, sauehold og motorisert ferdsel. Internasjonalt er nasjonalparker en streng verneform som ikke tillater jakt. Derfor etterlyser jeg «ekte» nasjonalparker i Norge, sier tyskeren.

Som Nævra mener han at Pasvik, Fulufjell og Østmarka er gode kandidater. I tillegg nevner han Raet nasjonalpark, som er en marin park utenfor Sørlandskysten.

– Jeg jobber for at Raet skal få enda bedre beskyttelse. Det er tillatt med tråling og fiske i parken – og jakt på sjøfugl. Mange land rundt om i verden har opplevd den såkalte «nasjonalparkeffekten», som innebærer at dyrene mister frykten for mennesker når jakten er over, og dermed utvider

BJØRNEN PASSER PÅ:

Nasjonalparker som har bestander av store rovdyr, kan tenkes å være helt jaktfrie. Rovdyrene tar over for jegernes rolle.

leveområdet sitt og blir en tilgjengelig attraksjon for besøkende.

Han forteller at den danske ornitologen Hans Meltofte har analysert tusenvis av data fra hele verden om vannfuglers fluktavstand fra mennesker og båter i områder der det drives jakt på vannfugl, sammenlignet med jaktfrie områder.

– Resultatet av studien hans: Fluktdistansen til jaktbare vannfuglbe-

«Jeg ønsker bare noen flekker på norgeskartet der det ikke er jakt. Et sted jeg kan ta med barnebarna og nyte intakt natur.»

Arne Nævra

stander er 10–12 ganger så stor som for ikke-jaktbare bestander i regioner med lite eller ingen jakt.

Nå ønsker han at det blir «ekte» nasjonalparker i Norge. Prokosch vil lage en konkurranse om å bli den første jaktfrie nasjonalparken i Norge,

Foto: Privat

UENIG: Informasjonssjef i Norges Jeger- og Fiskerforbund, Line Lillebø Osfoss, er ikke begeistret for ideen om jaktfrie nasjonalparker.

FORSKJELL: Mange nasjonalparker har ikke nok rovvilt til å kunne beskatte hjorteviltet. Nævra mener det kan være en tanke å tillate storviltjakt, men ikke småviltjakt.

og han har et lite håp om at det kommer.

– Jeg er en naiv optimist. Vi klarer det, smiler han.

RADIKAL ENDRING

Norges Jeger- og Fiskerforbund ønsker ikke jaktfrie nasjonalparker.

– I Norge har vi forvaltningsplaner som er basert på bærekraftige prinsipper, og jakt er en del av den bærekraftige forvaltningen. Artsforvaltning er det bærende prinsippet i Norge. Hvis vi innfører jaktfrie områder «bare for å gjøre det», hopper vi bukk over en godt begrunnet og en strengt regulert artsforvaltning. Det vil være en radikal endring i norsk naturforvaltning, og vi synes ikke det er lurt, sier informasjonssjef Line Lillebø Osfoss.

Hun mener det er en avsporing av debatten å redusere det til en

påstand om «uvilje» fra jegernes side om å avse terreng.

– Det er mange steder rundt om i Norge hvor det ikke jaktes, og vi har aldri ment at vi skal kunne jakte overalt. Å vri naturforvaltning fra et kunnskapsbasert til et moralsk eller politisk utgangspunkt, kan være risikabelt. Da går vi bort fra fagligheten, og det kan utfordre forståelsen og aksepten for vern. Jakt er allment og politisk akseptert, som en viktig del av vår friluftkultur, avslutter informasjonssjefen. ●

Foto: Stortinget.

STORTINGET STEMTE NEI

Rasmus Hansson i Miljøpartiet De Grønne har også engasjert seg i jaktfrie nasjonalparker. Sammen med Une Bastholm og Sigrid Zurbuchen Heiberg har han stilt forslag om å utrede jaktfrie nasjonalparker. Forslaget innebærer å utrede og foreslå opprettelse av et lite antall faglig baserte områder i eksisterende nasjonalparker, der jakt ikke tillates. Jaktfrie områder vil gi mulighet for en annen type naturopplevelse enn i områder der det jaktes. Forslaget fikk ikke flertall i Stortinget.

➤ SVALBARDREIN

Svalbardrein er en av tolv underarter av villrein, og er kun funnet på Svalbard. Nyere genetiske undersøkelser viser at den slekter på villrein fra russisk Arktis og ikke på «Peary caribou» fra Canada som man tidligere trodde. Svalbardreinen har et unikt utseende med korte bein, hals og ører, lite hode, en kompakt kropp og tykk vinterpels.

Alt dette er betraktet som tilpasninger for å holde varmen gjennom lange, arktiske vintre. Svalbardreinen har en variert diett og beiter på det meste av vegetasjon. Som regel er dyrene funnet i små grupper, og i motsetning til reinsdyr på fastlandet, beveger de seg lite gjennom året.

I 1920 var bestanden svært lav grunnet jakt, men siden har bestanden mange-doblet seg. For ti år siden var bestanden estimert til om lag 22 000 individer. Svalbardreinen blir beskrevet som «klimavinnere» fordi bestandene har økt under varme somre og våte vintre. Likevel kan regnfulle vintre og islegging av vegetasjon ha svært negativ effekt, spesielt på et lokalt nivå.

Kilde: Norsk Polarinstitutt

Med rifle på ryggen og reinsdyr i kikkerten, er reintelling på Svalbard en sommerjobb utenom det vanlige!

Tekst og foto: Guro Krempig

Jeg skanner fjellsiden en gang til. «En, to, tre, fire, fem voksne simler og tre kalver» hvisker jeg til meg selv for å liksom ikke glemme tallene.

– Jeg har registrert dyrene i nord-siden, bekrefter jeg i walkietalkien, mens jeg skribler ned observasjonen

med både kjønn, alder og antall på kartet og i feltboken.

– Supert, men jeg ser de springer ned mot meg nå, det kan hende de blander seg med dyrene mine. I så fall tar jeg de på nytt, spraker det på radioen fra Åshild. Jeg sukker. Disse dyrene vet virkelig hvordan de

ÅPENT LANDSKAP:

Som reinteilere på Svalbard, har vi noen lange og magiske dager på «kontoret».

skal lage kaos. På radioen gir Åshild beskjed om at hun må telle over på nytt igjen, og at det nok kan ta litt tid.

Jeg smiler for meg selv. Selv om det er frustrerende, er det bare en ting å gjøre for min del; slenge seg ned, legge beina høyt, nyte den vakre Svalbard-naturen og vente.

HYTTE TIL HYTTE

Vi var på vei innover den mektige Adventdalen, en kort kjøretur fra Longyearbyen. Fra denne dagen

SJEF I FELT:

Åshild Ønvik Pedersen er forsker ved Norsk Polarinstitut og ansvarlig for overvåkingen av svalbardrein.

skulle vi være borte en ukes tid. Sekken var pakket deretter, rifle, skudd og signalpistol som isbjørn-sikkerhet gjorde også sitt med vekten. Heldigvis skulle vi sove på hytter. Jeg grøsset for meg selv med tanke på hvordan teamet vårt på fem skulle fått plass til camputstyr i de stappede sekkene våre, og rullert på isbjørnvakter gjennom natta.

Nei, takke meg til hytter! Dessuten var en hytte til hytte-tur ganske eksklusivt på Svalbard, fikk jeg vite

TETT PÅ: Noe av det mest unike på Svalbard er å få komme tett på dyrelivet.

COAT

Klimaøkologisk observasjons-system for arktisk tundra (COAT) er et overvåkings-system som skal gi sikker dokumentasjon og tidlig varslings om effekter av klimaendringene på biologisk mangfold, naturressurser og økosystem-prosesser i norsk Arktis (Svalbard og Finnmark).

Overvåkingen skal gi grunnlag for forvaltningstiltak og tilpasninger. COAT tar i bruk et variert sett med felttekniker og teknologi. I tillegg utvikles modeller der klima er den viktigste driver av endringer i økosystemet. Dette gir databaserte prognoser for økosystemer.

På Svalbard er COAT's overvåkning organisert i seks moduler som omfatter bl.a. alle de tre overvintrende artene fjellrev, svalbardrein og svalbardrype. COAT er et senter ved UiT, og samarbeider med sentrale institusjoner ved Framsenteret, blant annet Norsk Polarinstitutt. COAT er delvis finansiert over statsbudsjettet.

Kilde: COAT

A-TEAM: Det er en liten og dyktig gjeng på feltarbeid. Gjennom mange dager med tett samarbeid blir vi godt kjent!

MÅLARTEN:

Den nysgjerrige svalbardreinen er overvåket av Norsk Polarinstitutt gjennom årlige strukturtellinger (kjønn og alder på dyr) siden 1979, og er en del av MOSJ: [https://mosj.no/indikator/ dyreliv/ dyreliv-pa-land/ svalbardrein/](https://mosj.no/indikator/dyreliv/dyreliv-pa-land/svalbardrein/)

dagen før. Vi var prisgitt private aktører som så verdien i en systematisk overvåkning av reinsdyr på Svalbard.

DRØM FOR EN BIOLOGISTUDENT

Etter en ti minutters tid var Åshild ferdig og vi kunne tusle videre innover tundraen. Jeg gomlet en siste neve nøtter og kvelte en lite gjesp. Selv om solen skinte sterkt, nærmet klokken nærmet seg åtte på kvelden. Men det var som om kvelden ikke var gjeldende på Svalbard i juni. Rundt meg kvitret snøspurver i alle retninger. Reinsdyrene nede i dalen gresset

fredelig, og på en liten høyde foran meg dukket det plutselig opp en svalbardrype, fullt opptatt av sitt eget sandbad. Jeg smilte for meg selv.

Dyrelivet på Svalbard er pulserende, spennende og mest unikt av alt, de er ikke redd mennesker.

– Det kan jammen meg beskrives som et mekka for en biologistudent, sa jeg halvhøyt til meg selv. Jeg rakk ikke engang å si ferdig setningen før de store støvlene mine var centimeter unna å mose et gult lite nøste, en liten gåsunge.

Gåsungen virket upåvirket av nær døden-opplevelsen og ga noen små,

ynkelige pip før den fortsatte sin ferd med ustø steg. Jeg kikket meg rundt. Ingen gåseforeldre i sikte. I det jeg fortsatte å gå, begynte gåsungen å følge etter meg. Hjertet mitt sank. Den lille fuglen visste at den ikke klarte seg alene, og nå stolte den på meg. Etter noe titalls meter hadde jeg gått fra den. Jeg så meg tilbake og tørker bort en liten tåre av synet; et forsvarsløst lite nøste på fortvilet jakt etter sine forsørgere.

– Kanskje lykkes den i jakten på en forsørger, men mest sannsynlig blir den mat for en fjellrev eller polarmåke, tenkte jeg, og speidet

innover tundraen i gyllent kveldslys. Naturen er vakker, men også fryktelig brutal.

STORE ELVER OG DYPE DALER

Det var som om dagene fløt over i hverandre. Vandring, reinsdyrtelling, mat og søvn var livets grunnsteiner. Til og med praten rundt middagsbordet etter en lang dag med arbeid gikk i gamle og dagsferske opplevelser med reinsdyrene.

Lukas, en skikkelig ringrev, fortalte røverhistorier fra sine 17 tidligere tellinger. Marcus forteller om hvordan han tidligere samme dag så et polarjo-par skremme bort en flokk med reinsdyr.

– Det var tydelig at reinsdyrene ikke var vant med luftangrep, flirte han.

– Det mest spennende på feltarbeid

det gjennom mine år har alltid vært å krysse elvene, sa Åshild, og benyttet anledningen til å fortelle at vi dagen etterpå skulle krysse den verste elva på turen. Det hadde vært uvanlig varmt i været, og det ble forventet at elva var spesielt stri.

FRYKTEN FOR BAMSE

Dagen etter sto jeg foran elva med det passende navnet «Helvetiaelva». Det var langt fra den bredeste elva vi hadde krysset, men elva var dyp og som forventet spesielt stri denne dagen. Med mørkebrunt vann som fosset opp til lårene, og lyden av store steiner som ble flyttet i strømmen, skrudde jeg på det siste fokuset, jeg var i gang med kryssingen.

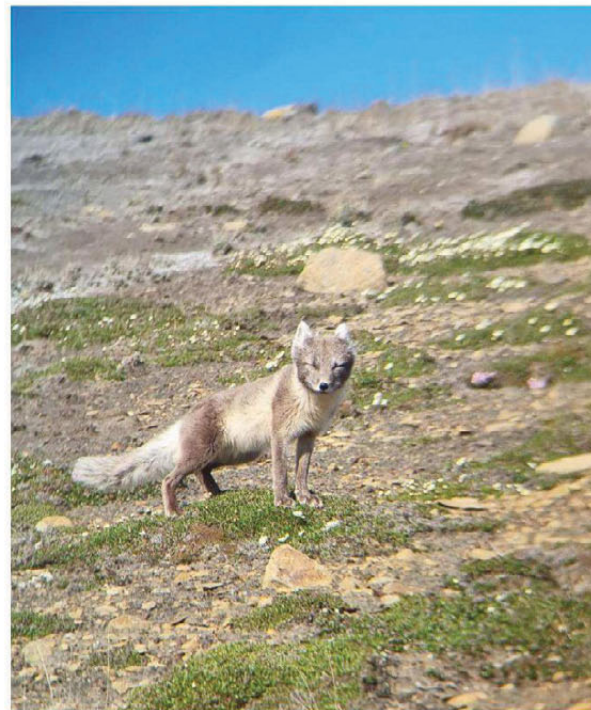
Heldigvis krysset vi elvene sammen, men jeg var frivillig først ut, iført gåstaver og hjemmelagde vadere

REINROSER: Selv om Svalbard kan virke brun på sommeren, florerer det av vakre planter, bare man kikker etter.

av regnbukse og gaffateip. Pulsen slo. Det er noen ganger i livet man virkelig ikke vil falle. Dette var en av dem.

Elva var mørk av gjørme og silt, og som en blind kvinne måtte jeg teste terrenget foran meg med staven. Hjertet gjorde et lite hopp hver gang staven forsvant ned i dypet, og jeg måtte velge en annen vei.

Jeg pustet lettet ut i det vi alle var over. For min del var det likevel en annen litt mer konstant frykt som hadde kommet snikende de siste dagene. Frykten for bamse. Det var uvant å måtte bære våpen for å kunne beskytte seg mot dyr.

► DYRELIV PÅ SVALBARD

Med sine mørke, kalde vintre, lyse somre og isolerte beliggenhet, er Svalbard et unikt økosystem. I landøkosystemet finnes kun tre pattedyr: svalbardrein, østmarkmus og fjellrev. Sjøpattedyr omfatter hval, sel og isbjørn. Svalbard har et rikt og variert fugleliv, dominert av sjøfugl. Den eneste landfuglen som lever på Svalbard året rundt er den stedegne svalbardrypa. Det er nær kobling mellom økosystemer i havet og på land, blant annet gjennom energitransport fra sjø til land av sjøfugler.

Kilde: Norsk Polarinstitutt

Den siste tiden hadde jeg kryssset mange små, men bratte og dype daler. Med fantasien til hjelp kunne man lett se for seg hvordan bamsen lurte bak hvert et hjørne. Da jeg innrømmet min lille frykt til dagens makker og svalbardianer Karianne, smilte hun.

– Det er mange plasser på Svalbard jeg også kikker meg mange ganger over skuldrene, men ikke i Adventdalen, betrygget hun, og la til at vi ville vært svært heldige om vi fikk se en bjørn.

Det er et fint perspektiv syntes jeg, og tenkte litt videre på den; Bjørnen- og andre «truende farer» på Svalbard er ikke i hovedsak en trussel, men en unik naturopplevelse dersom man skulle være så heldig.

DEN EVIGE SJARMØRETAPPEN

– Beina begynner å bli seige nå, men nå er det bare sjarmøretappen igjen, sa Marcus idet vi begynte på dagens siste kilometer. Tellingene var ferdige, og det var det bare å komme seg til hytta. Det hadde vært en lang dag.

Jeg så på klokka, den viste 02.13. Vi har vært ute siden 10.00.

HYTTELIV: Vi er takknemlige for å få sove på hytter gjennom feltarbeidet. Det betyr både mindre vekt og bedre isbjørnsikkerhet.

– Vi har gode 16 timer på kontoret i dag, svarte jeg, og innrømmet at jeg også var rimelig sigen i beina. Selv om det var enda en dag med telling igjen, føltes det ut som om vi var i mål. Aldri har det vært så godt å ta av seg støvlene som denne kvelden!

Dagen etter ble det en litt snillere 8-timers arbeidsdag i sol og T-skjortevær. En virkelig sjarmøretappe, tenkte jeg for meg selv der jeg gikk med en flokk nysgjerrige, unge, reinsdyr et par meter bak meg, som en ekte gjeter. Under båtskyssen tilbake til Longyearbyen tok jeg meg selv i at jeg skulle ønske jobben varte lengre.

Heldigvis var ikke sjarmøretappen helt ferdig. Det var et stort og viktig arbeid igjen: dataarbeidet. I to døgn satt vi og skrev over notatene fra feltboken og over i et Excel-ark. Jeg spurte Åshild om ikke det var litt gammeldags å fremdeles bruke feltbok, og ikke digitale hjelpemidler. Åshild smilte og påpekte at det ikke var første gang hun hadde fått spørsmålet.

– Faktisk har vi prøvd både det ene og det andre. Både når det gjelder noteringen, men også selve feltarbeid-

et. Men enn så lenge har det vist seg at feltarbeidere med feltbok gir den beste og tryggeste informasjonen. Og et godt datagrunnlag er grunnpilaren i alt annet arbeid, så da må vi gjøre det slik.

Det ga fullstendig mening. Jeg smilte for meg selv og sendte et lite ønske til oven om at det måtte ta lang tid før teknologien tok over overvåkingen av reinsdyr i Adventdalen. For dette vil jeg være med på igjen! ●

DATAARBEID: En viktig del av feltarbeidet er å overføre notatene fra feltboka til skjemaer, slik at de kan bli brukt i videre forskning og analyser

NYTTIGE TRIKS OG KNEP PÅ TUR

NÅR SMÅ DETALJER GJØR EN STOR FORSKJELL

Det kan være små ting som skiller en perfekt tur fra en man husker med mindre glede. Her er en neve tips du kan ha nytte av underveis.

Tekst og foto: Dag Kjelsaas

På tur kan det oppstå små utfordringer eller problemer som ofte lar seg løse på en enkel måte. Det starter allerede i det vi legger ut på tur.

Mange turer starter med en oppoverbakke. Da er det mest fornuftige å begynne i rolig tempo, så ledd og muskler får varmet seg sakte opp.

Når vi så etter hvert setter opp farten, blir vi raskt varme og begynner å svette. Overraskende mange tenker da ikke på å ta av plagg før svetten siler og de innerste plaggene er våte.

Problemet er imidlertid ofte ikke større enn at vi må gå med dem til de tørker på kroppen når terrenget blir

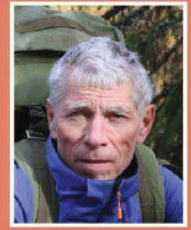
mer lettgått, eller vi kan henge dem til tork på første leirplass.

Å ta klær av og på i takt med endringer i vær og terreng tar bare noen få minutter, og belønningen er at turen blir mer komfortabel. En bør også ha i tankene at det i en kritisk situasjon betyr mye å ha mest mulig tørre klær på kroppen, og i tillegg

SLIK MESTRER DU NATUREN

I denne artikkelserien deler friluftsveteran og mangeårig redaktør i Villmarksliv, Dag Kjelsaas, sine beste tips om hvordan du kan takle utfordringer og trives i naturen. Med sin omfattende erfaring som en av Norges fremste allround-eksperter på friluftsliv, guider han deg til å leve i og av naturen på en trygg og berikende måte. Få praktiske tips og inspirasjon av en av landets mest kunnskapsrike naturentusiaster!

klær som alltid bør ligge vanntett pakket i sekken.

SEKKETIPS

Mange turer innebærer lange strekninger og tung sekk. Da er det mange av oss som har kjent hvordan det kan verke i skuldrene. Før turen har vi justert det som justeres kan, slik at

sekken passer til rygg lengden og reimer er passe stramme. Det tyngste i oppakningen er forskriftsmessig pakket inn mot ryggen, men likevel kjenner vi at det er slitsomt for kroppen når vi har gått en stund. Et stikkord på turen nå er variasjon.

Store sekker har hoftebelte som skal avlaste skuldrene. Noen kal-

ler det magebelte, men om det bare strammer på magen, sitter det for høyt. Beltet skal nemlig strammes midt over hoftebækkene. Da vil en del av sekkens vekt bli overført til hoftene når man går, forutsatt at skulderreimene er riktig justert. Med veldig tunge sekker eller for løse skulderreimer, vil imidlertid belastningen

OVER ELVA: Med en solid vadestokk og forsiktige skritt kommer du over elva på et vindfelt tre, eller du kan legge over en solid stokk der elva er smal.

>>>

KLÆR AV OG PÅ: Underveis bør påkledningen varieres for å unngå å bli for svett. Framme ved leirplassen, eller som her posten under elgjakt, tas det på tørt tøy inn mot kroppen.

DRIKKEVANN:
De aller fleste bekker utenfor bebyggd strøk har vann som kan drikkes. Likevel er det sikrest å ha med godt drikkevann.

TRYGT: Gi vannet et oppkok hvis du er i tvil om det er trygt å drikke.

➤ TVILSOMT DRIKKEVANN

- Bekker nær områder der det beiter husdyr.
- Stillestående vannpytter.
- Der det er mye hus og hytter.
- Etter mye nedbør og under flom.
- I områder med harepest.
- Der det er tilsig fra jordbruk.
- I områder med mye smågnagere.
- I områder med tett bestand av vannfugler.

på hoftene bli for stor, noe som kan gi smerter og låsing av bevegelsene.

Min erfaring er at det beste knepet er å veksle ganske ofte mellom å gå med og uten hoftebelte. Aktuelle knep når beltet skal strammes til, er å bøye seg litt framover og huske litt på kroppen for å få sekken høyere opp på ryggen, eller å hvile sekken mot en høy stein.

KORT HVILESTOPP

Særlig når du har ekstra tungt lastet sekk er det viktig både for kroppen og psyken å hvile jevnlig. Min taktikk under «tungtransport», kanskje med over 50 kilo storviltkjøtt i sekken, er å kikke uopphørlig etter en stein eller noe som sekken kan settes nedpå.

På helt flat vidde kan slike hvilestopper være vanskelig å få til, men kanskje får vi øye på ei bjørk med en bøy på eller ei høy tue som kan avlaste. I bratte bakker, i skogsterreng

KORT HVIL: Ta en kort hvil med støtte for sekken hvis den er tung og/eller du er sliten.

og på steder med skråninger, fjellkanter og steiner, lar det seg alltid gjøre å finne noe å hvile sekken på.

Det er ikke nødvendig å ta av seg sekken ved slike småstopp. Rygg inn-til, sett sekken nedpå og slipp kroppen litt ned så den får strekt seg. Hvilten trenger ikke være lengre enn et

par minutter før du er klar for videre marsj.

DRIKKEVANN PÅ TUREN

På kort sikt vil vann alltid være viktigere enn mat, enten vi er på tur eller i en nødsituasjon. Når væskebalansen i kroppen går i minus, blir man etter

HOFTEBELTE: Når du strammer riktig, sparer du skuldrene. En anbefalt metode er å veksle mellom stramt og løst hoftebelte.

➤ VADING

Overraskende mange vader uten vadestav, med risiko for å ramle i elva. Velg en støttestav som er lang nok, og vær trygg på at den ikke kan knekke. I fjellterreng uten trær kan du surre tape eller snor rundt teltstengene montert i halv lengde for å få en stødig vadehjelp. I strie og dype elver anbefales det å bruke to vadestaver for å sikre stødigheten.

I store elver bør det velges et kryssningspunkt der det er bredt og grunt. I Villmarksliv nr 5 tidligere i år er det beskrevet vading med ei lang snor som sikkerhet.

Har elvebunnen sand eller mindre steiner, kan du krysse barbeint. Er strømmen stri, bunnen vanskelig eller elvevannet iskaldt, frarådes dette. Da bør du gå med sko. Dropp sokkene, så slipper du at de blir våte.

Du kan også tape ei tett bukse til støvlene så du i det minste bare blir litt våt. Et sikrere alternativ er å ha to søppelsekker i sekken. Træ føttene med sokker på nedi hver sin sekk, så i støvlene.

hvert både slapp og demotivert. Væsketapet kan faktisk være på langt over en liter i timen ved høyt tempo og med tung sekk på ryggen.

Særlig på lange og anstrengende turer er det derfor viktig å ha som vane å drikke jevnlig. I Norge kan vi stort sett uten risiko drikke vannet vi finner i bekker, elver og vann i skog og fjell. Selv har jeg jeg bare en eneste gang fått magesjau etter å ha drukket bekevann, men det var en brutal erfaring å måtte på do 18 ganger i løpet av ett døgn.

Aller sikrest er det å bære med seg vann som er tatt fra en god kilde. Du finner kvalitetsvann der det er oppkommer hvor kaldt vann sildrer opp fra grunnen uten at det finnes en bekk rett i overkant. Også regnvann og vann fra store innsjøer er trygt å drikke.

Jo mer menneskelig aktivitet det er i nedslagsfeltet til bekker og elver, jo større er risikoen for at det kan forekomme slemme virus, bakterier eller forurensning. Det er lurt å unngå vann fra stillestående vannpytter, områder der det går beitedyr, bekker med lav vannføring i tørkeperioder, når det er høy vannføring under flom og hvis det er smågnagerår. Kokt vann er uansett alltid sikkert å drikke.

FØTTENE

Gnagsår er ikke et tilbakelagt problem, selv om mye av fottøyet vi bruker er svært bra. Uansett legger man ikke ut på langtur uten først å

ha prøvd støvlene på kortere turer og forsikret seg om at det ikke oppstår gnagsår. Juster gjerne med et par tynne såler. I noen tilfeller hjelper det å la være å stramme snøringen hele veien. En tynn, glatt nylonsokk innerst på foten med annen sokk utenpå kan være nok til å hindre gnissing mot huden.

Start turen med nyvaskede føtter der fortykkede, stive partier under fotsålen er slipt ned. Nyklipte negler er også et bra utgangspunkt. Det kan likevel oppstå problemer, og da er det viktig å gjøre noe før problemet blir alvorlig. Merker vi at det begynner å komme gnagsår, er ofte redningen å sette på glatt plaster. Gnagsårplaster bør for øvrig alltid være med på lengre turer.

HODET

Sommer som vinter er solkrem, solbriller og skyggelue med på å beskytte ansiktet mot solbrenthet, og øynene mot sol og refleks fra vann eller snø. Uten slikt utstyr kan det alltid finnes en løsning, som da jeg knøt et fiskestangfuttal rundt panna for å skape skygge en dag med brennende sol.

Hodet kan bli utsatt for ubehagelig eller farlig nedkjøling i den kalde årstiden, men også andre årstider kan du overraskes av et realt uvær. Da er det godt å ha lue eller sydvest mot kald vind og/eller nedbør. Men så hender det altså at vi av en eller annen grunn ikke har beskyttende lue eller hette.

Du kan for eksempel knyte ei lan-

NØDLØSNINGER

Med kniv, tape og snorer i sekken, kan du løse mange problemer underveis. For eksempel hvis sola steiker og du mangler solbeskyttelse. Den fingernemme skjærer da ut en skygge av never med kniven. Den festes rundt hodet med snor eller holdes på plass med ei strikkelue. Skyggen tåler ikke hard behandling, men fram med tapen hvis den revner. God tape kan også midlertidig reparere revner og hull i klær eller teltducker.

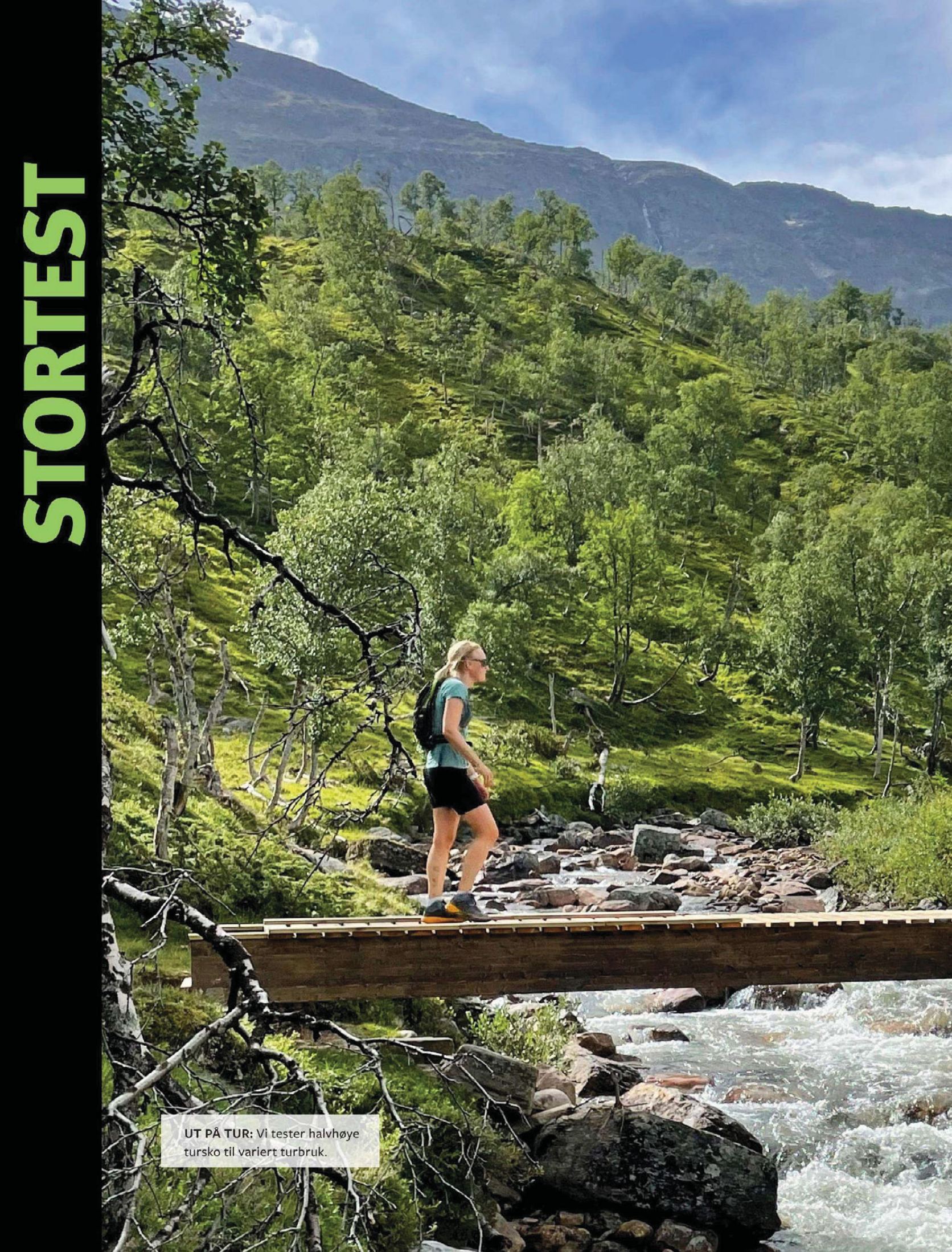
germet trøye rundt hodet. I enkelte tilfeller har jeg løst situasjoner med uventet kald vind og regnvær ved å bruke en plastpose som hodeplagg. Den kan strammes til ved å knyte eller bruke snor eller tape. Da får det ikke hjelpe om vi ser litt snodige ut med et slikt valg av hodeplagg.

«Start turen med nyvaskede føtter der fortykkede, stive partier under fotsålen er slipt ned. Nyklipte negler er også et bra utgangspunkt.»

IKKE DUMT: Om du ikke har hodeplagg og plages av regn eller vind, kan en plastpose tas rundt hodet og tapes eller knytes så den passer.

STORTEST

A woman with blonde hair, wearing a teal t-shirt, black shorts, and a backpack, is walking across a wooden plank bridge. The bridge spans a rocky river with white water rapids. The background is a lush green forested hillside with a large mountain peak in the distance under a blue sky with some clouds. Bare tree branches are visible in the foreground on the left.

UT PÅ TUR: Vi tester halvhøye
tursko til variert turbruk.

GODT SKODD FOR FJELLTUREN

Denne gangen har vi testet halvhøye tur- og fjellsko tiltenkt det de fleste nok tenker på som «normal» turbruk.

Tekst: John Arne Tungen/Aktivt Testteam
Foto: John Arne Tungen

Vi har bevisst lagt oss på en ganske liberal linje med tanke på innhenting av modeller, slik at vi skal få presentert et variert utvalg av modeller med tanke på tyngde, stivhet, materialvalg og pris. Vi har kåret flere testvinnere, så her er det flere gode modeller med ulike kvaliteter.

I slike tester har vi alltid noen begrensninger med tanke på hvor mange ulike modeller vi kan ta inn til test, så dette er ikke en uttømmende liste over tilgjengelige modeller på markedet. Det er flere aktuelle produsenter som ikke er representert i denne testen, og flere av de mest anerkjente merkene har gjerne flere modeller innenfor samme bruksområder der en kan gjøre valg etter individuelle preferanser som blant annet stivhet, type såle, vekt, med eller uten membran, høyde på skaftet og valg av syntetiske- eller naturmaterialer.

Når du skal kjøpe slike tur- og fjellsko er det flere viktige momenter å vurdere for å sikre at du får en sko som passer dine behov. Her har vi satt opp en del tips du kan ha i bakhodet når du skal velge dine kommende favorittpar:

Ankelstøtte: Halvhøye sko, slike vi har med i denne testen, gir i utgangspunktet bedre ankelstøtte enn lave

sko, noe som er viktig for å unngå overtråkk og skader. Dette er spesielt viktig om du går mye i ulendt terreng, etter krevende stier, eller om du går mye med tung sekk.

Vanntetthet: Sko med vanntett membran, som for eksempel Gore-Tex, holder føttene tørre i vått vær og på fuktige stier. Samtidig er de tettere, har lavere pusteevne, er tyngre og gjerne betraktelig dyrere enn en tilsvarende sko uten membran.

Pusteevne: God ventilasjon er viktig for å unngå klamme føtter, spesielt på lengre turer. En sko produsert i ren tekstil puster i prinsippet bedre enn en sko i lær eller med membran.

Vekt: Lette sko kan gi stor besparelse sett i forhold til fysisk form på lange turer, men de må fortsatt være robuste nok til å gi god støtte og beskyttelse til føttene.

Såle og grep: En solid såle med godt grep er viktig for å håndtere ulike typer terreng. Samtidig krever steinete stier andre egenskaper fra sålen enn våte og myke overflater.

Komfort og passform: Prøv skoene med tilsvarende sokker som du vanligvis bruker på tur. Skoene bør sitte godt, men ikke være for stramme. Det er også viktig å ha litt plass foran tærne og rundt tærne.

Materiale: Sko laget av slitesterke materialer som lær eller syntetiske stoffer med forsterkninger vil vare lenger og gi god beskyttelse, men kan oppleves stive og ukomfortable i starten.

Bruksområde: Tenk over hvor og når du skal bruke skoene. For eksempel hvis du planlegger turer i vått og kaldt vær, trenger du sko som er godt isolerte og vanntette. Er det tørt og varmt der du skal, fungerer en lettere variant uten isolasjon og membran som regel bedre.

I testutvalget denne gangen har vi endt opp med en god blanding mellom modeller som har vært på markedet en del år og er kommet opp i oppdaterte versjoner, og noen helt nye modeller som har vært i salg kun noen få måneder når denne testen kommer på trykk. Det er også en god spredning i pris på de ulike modellene.

Her er det mye bra å velge blant!

VIKTIG FOTTØY: Rolige turer i marka blir enda bedre med et par komfortable tursko.

SLIK ER TESTEN UTFØRT

Der det har vært tilgjengelig har vi hatt både dame- og herremodeller inne til test. Testperioden har for de fleste skoene strukket seg over en periode på 3 - 4 måneder, noen modeller en del lengre. Måling av vekt er gjort med innleggssåler inkludert. Skoene er brukt til det produsenten har beskrevet som bruksområde.

KJEKT Å VITE

I denne testen er det med sko både med og uten membran. Sko med membran er vanntette, men de er tyngre, ventilerer dårligere og er dyrere enn en tilsvarende sko uten membran. Vi har ofte fokus på at egenvekten skal være så lav som mulig, men her må du se det litt an opp mot hva du skal bruke skoene til. Det viktigste er at skoene er solide nok til ditt bruk. Tøff bruk, med tung sekk, krever som regel en tyngre sko enn lettere turer, uten, eller med lett sekk.

VEDLIKEHOLD: Syntetiske sko trenger også noe vedlikehold etter bruk. Spyl av møkk, sett til tørk og spray skoene med impregnering ved behov.

WALK KING/QUEEN AIR A/P/S

www.alfa.no

PRIS: 4199

VEKT: 720g per sko

SÅLE: Vibram Grip AMG

ANNET: Gore-Tex, AlfaAir yttermateriale, Memoryfoam, gummikalosjering, EVA mellomsåle

Walk King/Queen har vært på markedet i mange år, men er stadig forbedret og det er kommet til nye modeller som denne lettere utgaven med syntetisk yttermateriale som gir et lavere behov for vedlikehold. Som er av testerne sa: «Det blir litt som å komme hjem». Dette er velkjent kvalitet, slitesterk, flott passform og få overraskelser levert i en klassisk fjellsko i oppdatert og moderne innpakning. Litt tung og stiv til de letteste og raskeste turene, men med sekk på ryggen i fjellet er dette et sikkert valg. Flott sko til «hytte- til hyttetur». Vårt førstevalg i denne testen som allrounder til fjellbruk.

+ Slitesterk, stabil, komfort, såle, presis i steget

- Egenvekt

RENEGADE MID GTX

www.lowa.com

PRIS: 2899

VEKT: 620g per sko

SÅLE: Vibram yttersåle

ANNET: Gore-Tex membran, hovedsaklig skinn og overdel

Renegade fra velkjente Lowa har vært på markedet i en årrekke. Vi har testet ulike utgaver en rekke ganger, og vi må nok si at det er alltid et trivelig gjensyn. For å ta det negative først, skoene har en rekke sømmer der enkelte sitter litt utsatt til slik at etter en del bruk vil en oppleve at enkelte sømmer rakner. På den andre siden er dette en sko som sitter fantastisk godt på foten og har et stort bruksområde så lenge du ikke skal bære så alt for tung sekk. Til daglig bruk, og lette turer i skogen og på marka er dette et sikkert valg. Viktig med godt og riktig vedlikehold slik at skinnen ikke blir for mykt, dette kan gi enda større slitasje på sømmene. Topp komfort.

+ Komfort, godt snøresystem

- Sømmer, slitasje

9

6

ULENDT TERRENG: På slike stier trengs sko med gode såler og støtte i ankel.

PAUSE: Du svetter mye på føttene. Ta av skoene og sett dem til tørk når du har mulighet.

VANNTETT: Selv om en ikke skal på en spesielt krevende tur, er det ofte greit at skoene holder vannet ute.

ALLSIDIG: Flere av skoene i denne testen er godt egnet til aktiviteter som via ferrata og ulike klatrestier.

www.arcteryx.com

ANNET: Tettvevd polyeste overdel, integrert tunge og gamasje med stretch

 Støtte i ankel

www.hellyhansen.com

ANNET: Helly Tech membran, syntetisk overdel, noe resirkulert materiale er brukt

— Design, slitstyrke

www.mammut.com

ANNET: Gore-Tex membran, syntetisk overdel

 Smal passform

Av John
Arne Tungen
og Aktivt
Testteam

SUPERLETT OG KORTERMET

Vidre er en kortermet vind- og vanntett jakke som har vist seg som et «kjekt å ha»-produkt i en forsommer som har vært ganske ustabil med tanke på været.

Det lave vekten skyldes blant annet at ermene er korte, i tillegg er det brukt materialer og et design som gir et superlett og funksjonelt produkt. Jakken kommer til sin fulle rett på dager der vær og temperatur er slik at du egentlig har lyst til å kaste den vind- og vanntette jakka, men så trenger du likevel litt mer beskyttelse enn hva ullskjorta eller gensereren gir.

Front, skulderparti og øvre del av ryggen har et vind- og vanntett stoff som puster, mens nedre del av ryggen har et elastisk meshmateriale som gir bedre fukttransport og ventilasjon. I tillegg er jakken utstyrt med store ventilasjonsåpninger

på ryggen. Glidelåsen gir ikke full åpning i front, men går godt ned på brystet og kan åpnes begge veger for å regulere lufting. God brystlomme som også kan fungere som oppbevaringslomme for jakken når den ikke er i bruk.

Refleksdetaljer rundt kragen og helt nederst på jakken. Velkjent løsning fra Klattermusen med skråstilt glidelås slik at den ikke kommer rett fremfor haka. Produksjonskvalitet helt i toppklasse med gode sømmer som er teipet, flere pene detaljer og generelt høy og god kvalitet.

Flott produkt til raske turer på fjellet eller på marka.

VIDRE ZIP SS (KORTE ERMER) JAKKE

www.klattermusen.com/no

Pris: 2800

Vekt: ca. 140g

Materiale: Cutan, 100% resirkulert polyester, 20 000 mm vannsøyle, 15 000 g/m²/24 timer

Kommer i flere farger, egen dame- og herremodell, xxs- xxl

- + Egenvekt, høy produksjonskvalitet, god lufting, gode tekniske verdier, god passform
- Lite negativt

SOMMERULL

Fykse ullskjorte er en god og behagelig t-skjorte i 80 prosent ull og 20 prosent polyester. Polyesteren gir den litt mer slitestyrke og gjør at den holder fasongen litt bedre under bruk enn en tilsvarende skjorte i 100 prosent ull. Samtidig kan det, på sikt, føre til at den holder på litt mer svettelukt enn en tilsvarende 100 prosent ullskjorte.

Vi opplever Fykse som normal i størrelsene med en passform godt tilpasset daglig og aktiv bruk. Ull kan med fordel brukes på tur om sommeren også i et slikt produkt som dette. Oppleveres som en slitesterk ullskjorte med god produksjonskvalitet og flere gode løsninger som for eksempel at sømmene er trukket ned fra skuldrene slik at de ikke blir liggende å gnage under bærereimer fra sekk.

Litt uvant høy pris til å være et produkt fra

Heldre, men selges for 395,- hos blant annet Sport Outlet, noe som er en flott pris for dette produktet. Forseggjort skjorte med god kvalitet.

FYKSE SOMMERULL T-SKJORTE

www.heldre.no

Pris: 799,-

Material: 80% ull, 20% polyester

Kommer i egne dame- og herreutgave, flere farger tilgjengelig, s - xl

- + Godt snitt, behagelig ullblading, slitesterk
- Lite negativt

BRITISK-INDISK MED NORSK VRI

Gilde kom på markedet med frysetørret turmat for 4–5 år siden. Det første utvalget besto av kjente retter som brun lapskaus, pasta bolognese og biffgryte. Nå er det kommet nye tilskudd på menyen

TIKKA MASALA, FRYSETØRRET TURMAT

www.gilde.no

Pris: 109

Vekt tørr: ca. 135g

Vekt ferdig tilberedt: ca. 500g

Kalorier totalt: 600 kcal

Tilberedningstid: 8 minutter

+ Bra kaloriinnhold, godt med proteiner/fett, norske ingredienser, balansert smak

- Ikke noe spesielt negativt

som vi har vært så heldige å få teste.

Tikka Masala er en populær rett med britisk-indisk opprinnelse og består av kylling som er marinert i krydder og yoghurt, og som tilberedes i en spesiell leirovn. En frysetørret rett smaker selvsagt ikke det samme som en tilsvarende matrett på restaurant, men dette smakte slettes ikke dårlig. Annerledes enn hva vi har fått servert på indiske restauranter tidligere, så vi kan kanskje si at dette er britisk-indisk med en norsk vri.

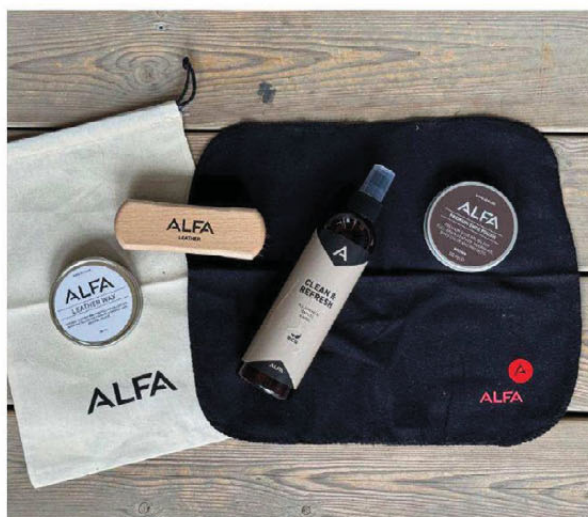
Når det gjelder tilbereding så fikk vi godt resultat når vi fulgte oppskriften med tanke på vannmengde og tilberedelsestid på 10 minutter. Balansert smak, ikke for sterk eller for krydret.

Nærings- og saltinnhold ligger innenfor det vi ser er ganske normale verdier for slike retter.

GODT VEDLIKEHOLDSSETT FOR LÆRSTØVLER

I vår og sommer har vi brukt et «Vedlikeholdssett for fullnarvet lær» fra skoprodusenten Alfa. Settet inneholder det en stort sett trenger med børste, pusseklut, skokrem, voks til impregnering, rengjøringspray og en praktisk oppbevaringspose. Vi har supplert med en ekstra børste, slik at vi har en dedikert til skokrem. Lærsko av høy kvalitet kan holde i mange år om du behandler dem riktig. I dette ligger det at skitt og lort må børstes av etter bruk, skoene må tørkes skånsomt om de er blitt våte, og de må settes inn med skokrem i riktig farge før de settes bort. Om du merker at skinnet begynner å trekke fukt, bør du impregnere skinnet med voks eller en egnet spray i tillegg.

Om det ikke holder med å børste bort lorten, kan du bruke lunket vann eller en slik rengjøringspray. Praktisk sett, anbefales.

VEDLIKEHOLDSSETT FOR LÆRSKO

www.alfa.no

Pris: 661,-

Innhold: Skokrem, lærvoks, rengjøringspray, pusseklut, børste og oppbevaringspose.

+ Gode produkter, kjekt å få kjøpt samlet sett, holdbart, drygt, hendig størrelse

- Lite negativt

Av Dag
Kjelsaas

Her vurderer og
tester vi rimeligere
turutstyr. Produk-
tene er ikke testet
over lang tid

TOMANNS- TELT FOR ÉN

Du forventer ikke å få et veldig bra tomanns kuppeltelt til under 300 kroner, og det får du heller ikke her.

Innerteltet monteres med to stenger som træs gjennom strikkløkker, som gjør det lett å demontere. Det lukkes med en glidelås, med en myggnetting som dekker hele inngangspartiet.

Ytterteltet har lufteluker som ikke fungerer uten at du støtter det opp med for eksempel en kvist. Lufteåpningene er slakke. Glidelåsen fester seg ofte i stoffet. Det følger med en bardun til hvert hjørne. Pluggene

er av enkel, noe myk L-formet aluminium. Oppbevaringsposen burde vært bredere.

Teltet egner seg først og fremst for bruk under bra værforhold, og du kan holde deg tørr så lenge det ikke blåser og vann kommer gjennom luftelukene. Dette er et romslig enmannstelt, som kan ha plass til to, men da med minimalt med utstyr innenfor ytterduken.

Konklusjon: Svært rimelig sommertelt med en del minus.

CAMP+NATURE GREY 2 PERS

Thansen.no

Pris: 279,20

Vannsøyle: 1200 mm

Vekt: 2,6 kg

Mål innvendig: 200 x 130 cm

Yttertelt: PU-belagt polyester

Stenger: Glassfiber

- + Tar liten plass
- Mange minuspunkter

ENKEL HÅV

En håv er en udiskutabelt god hjelper for sportsfiskeren, enten fisken skal slippes ut etter fangsten eller tas med hjem til middag. Særlig fluefiskere går ofte med en kortskafet håv på ryggen.

Håven på bildet med en liten ørret, har limt treramme og skaft i pent mønster. Håvnettet er i innfelt spalte på utsiden, uten fare for slitasje. Innvendig er finishen på knutene noe ujevn, uten at det har noe praktisk betydning for fisket. Nettet er av en type der kroker lett kan henge fast. Dessuten er det ikke knuteløst, slik de som praktiserer fang og slipp gjerne ønsker for at fisken skal skades minst mulig i slimlaget. Håven har strikk for fester rundt kroppen, festet med metallclips.

Konklusjon: Ikke førstevalget ved fang og slipp.

KAYOBA FISKEHÅV

Jula.no

Pris: 179

Nettdybde: 51 cm

Bredde håvring innv.: 21,5 cm

Lengde håvring innv.: 34,5 cm

Maskestørrelse: 18 mm

Vekt: 215 g

- + Lett. Dypt nett
- Ikke knuteløst nett. Finish.

MYE FOR PENGENE

Vadeskoene har ytterstoff i polyester og er sydd med doble sømmer. Skoene har grei oppbygging og leste som gir tilfredsstillende stivhet og støtte. De føles også lette, men du må naturlig nok flytte med noe vann når du går på land etter vading.

Det er snøring foran med lisser. Disse går gjennom nylon snøreførere nederst og to sett maljer øverst.

9 mm komprimert filt sørger for at du har bra feste på glatt elvebunn, men dette er ikke den mest slitesterke løsningen dersom du skal gå langt. Skoene har en dempende mellomsåle og 3 mm uttakbar innersåle. Foran og bak er det forsterkninger som gir støtte og som skal hindre slitasje under bruk.

Konklusjon: Bra vadesko i forhold til prisen.

GUIDELINE HATCH V2 VADESKO

XXL.no

Pris: 999

Vekt (par, str 43): 880 g

Størrelser: 8/41 – 14/47

- + Lette
- Ikke dreneringshull

VILT OG VAKKERT!

Bøttejuv er turen som gir kriblinger i magen og en utsikt til å dåne av!

HØYT OPPE:

Utsikten er rå fra Bøttejuv.

Kart: Norgeskart

BØTTEJUV

HØYDE: 1210 moh

STED: Seimsdalen

OMRÅDE: Årdal

SESONG: Mai – September

VARIGHET: 4 timer tur/retur

LENGDE: 7,2 km tur/retur

VANSKELIGHETSGRAD:

Moderat

Tekst og foto: Ida Kathrine Knudtzon Eriksen

Atkomst: Fra Årdalstangen ta av mot Seimsdalen. Veien går etter hvert over til en grusvei, parker ved Kaldsete, like ved Strupesvingen. Det er parkeringslommer langs veien, parker hensynsfullt ovenfor andre bilister. Stistart er markert med turskilt.

Turen starter på en traktorvei før den går over til en sti som krongler seg bratt opp til høyre gjennom bjørkeskogen. Her kommer høydemeterne raskt og tar deg til stølen Skår. Dette er en flott plass for å hente igjen pusten på. Like etter Skår blir stigningen jevnere og vegetasjonen åpner seg. Ved ca 1100 moh. oppstår et stiskille med et par varder og turskilt mot Skorsfjellet.

FOSSEJAKT I ÅRDAL:

En tur til Utladalen er et must når du er i området. Utladalen er kjent for sin frodige natur og enorme fosser. Start turen fra Hjelle og sørg for å få med deg Vettisfossen både fra topp og bunn!

Fortsett på stien til venstre for å komme til Bøttejuv. Stien er sporadisk merket og vardet, men følg høydekurven som skrår nordøstover. Det er en liten varde merket Bøttejuv som markerer målet.

Fra Bøttejuv er det et stup på ca. 1000 meter! Ha respekt for stupet og ikke gå for nær kanten. Nyt en fantastisk utsikt mot Øvre Årdal, Jotunheimen og det grønne, flotte Årdalsvatnet.

Turen kan med fordel forlenges ved å fortsette turen til Skorsfjellet (1322 moh). ●

Tekst:
Peter Nagy

MORILD TROUT NÅ MED FLAKE

Morild Trout er egentlig en rendyrket ørretsluk, men denne varianten Oransje med flakeprikker kan også trigge abbor og røye til hogg. Morild Trouts gange gjør sluken spesielt god til fiske på grunnere vann. Veil. pris: 89 kroner.

Leverandør: Sølvkroken

BERKLEY PHAZER OG ABU GAR-

BRA ØRRETPAKKE

Med den sterke ørretstanga Berkley Phazer og Abu Garcia Max X haspelsnelle har du en pakke som takler både liten og stor ørret. Stangen har en dyp aksjon og god kontroll med sluken, snella har en myk gange og et bremsesystem som takler det meste. Med Berkley FireLine 0,12 mm spolet på snellen er det sikret lange kast, lover produsenten. Veil. pris: 1399 kroner.

Leverandør: Berkley og Abu Garcia

SPECIAL CLASSIC LAKK OG LEKKER

Sølvkrokens klassiker Special Classic kommer i år med fem nye farger med tigmønster, alle har også fått UV-lakk. Denne gulgrønnrøde varianten bør ikke bare prøves på ørret, men også i abborvann, tipser produsenten. Fås i 4, 7, 10, 12 og 18 gram. Veil. pris: 89 kroner.

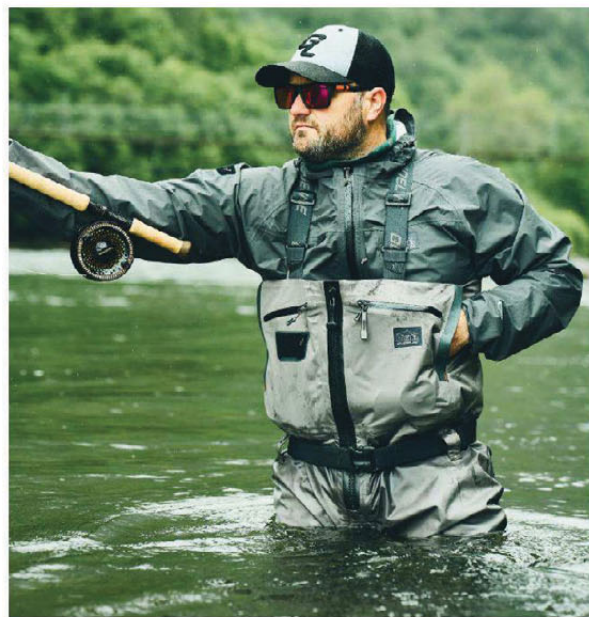
Leverandør: Sølvkroken

OKUMA COLD WATER A FOR DORGING OG TROLLING

Her er Okuma Cold Water A trollingsnelle i en ny versjon med bedre ytelse og holdbarhet og en mer kompakt snellekropp. Cold Water er designet for dorging og trolling i ferskvann. Stjernebrems-systemet har presise bremsinnstillinger, og med Clear View Technology på telleverket slipper du dugg på telleren. Andre stikkord er lett og kompakt korrosjonsbestandig ramme og sideplater, multi-disc carbonite bremsesystem, aluminiumshåndtak med Ergo Grip håndtak-knotter og selvsmørende girsystem. Veil. pris: 1999 kroner.

Leverandør: RapalaVMC
www.rapalavmc.no

DRIVA VADEBUKSE SOLID OG BEHAGELIG

Driva vadebukse er komfortabel og sterk på samme tid, og like behagelig på varme som kalde dager. Buksen har god pusteevne og er vanntett, og de praktiske lommene og passformen åpner for lange, aktive dager ved vannet. De anatomiske Comfort Plus™-neoprensokkene er designet for en utmerket passform.

Veil. pris: 7999 kroner.

Leverandør: Guideline

Tekst:
Peter Nagy

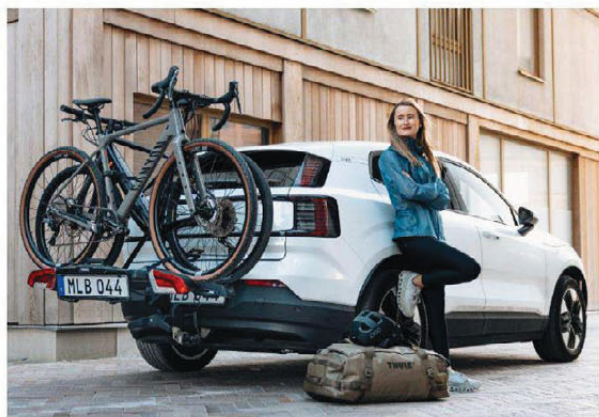
AION SURFBOARDBAG

SPESIALBAGASJE

«Let's go surfin now, everybodys learning how», sang vi med Beach Boys, men få av oss gjorde alvor av det. Men driver du med surfing, er denne bagen greia. Bagen er designet i samarbeid med big wave-legenden Garrett McNamara, rommer opptil fire brett og har solid beskyttelse og smarte løsninger for reise og transport. Fest den på biltaket, eller sjekk den inn som spesialbagasje på flyet.

Veil pris: 5799 kroner.

Leverandør: Thule

OUTPACE

TA MED SYKKELN

Jeg kjenner flere (to menn) som har kjørt inn i en garasje med sykler på taket. Det er slike opplevelser som får voksne menn til å gråte. Derfor; sykler plasseres på stativ på hengerfestet. Thule OutPace er et lettere og mer kompakt stativ og kommer i to utgaver, for to og tre sykler. Når du ikke bruker det, kan du slå det sammen, og da blir den veldig kompakt. Det er smart når dere har parkert bilen og er ute på sykkelturn. Veil. pris: 7499 kroner (to sykler) og 8699 kroner (tre sykler).

Leverandør: Thule

«FLÅTTFRONTEN»

KRUTTSTERK

Da Lars Monsen fikk borreliose etter et flåttbitt i 2012, mente han at han ikke fikk den hjelpen han trengte av det norske helsevesenet. Han takket en tysk lege for at han i dag er frisk. Boka skrevet av Ing vill Henmo handler om uenighet knyttet til diagnostikk og behandling av den flåttbårne sykdommen borreliose. Lars Monsen har lest boka og anbefaler den på sin facebookside.

Veil pris: 400 kroner.

Utgiver: Henmo Forlag

HOJA RIDER

KJEKK LETTVEKTER

Den lette og vindtette jakka Hoja Rider er et supersmart reserveplagg som tar liten plass i sekken og er egnet både for fotturer og sykkelturner. Vekten er beskjedne 142 gram. Jakka kan behandles med Fjellrevens egen Greenland Wax av parafin og bivoks, som gir økt beskyttelse mot regn og reduserer slitasje.

Veil. pris: 2399 kroner.

Leverandør: Fjellreven

ULL

REN KUNST

Det svenske merket Klättermusen har hyllet seg selv med en utstilling av flere ikoniske produkter. En av dem er Ull, en avansert randonee ryggsekk, skapt for skiturer utenfor løypa. Ryggsekken kan krympes og utvides etter behov og lastes fra toppen med et snøresystem som gjør at du kan åpne og lukke den med én hånd. Løkkebåndet på utsiden gjør det enkelt å feste på utstyr.

Veil. pris: 3000 kroner.

Leverandør: Klättermusen

FJÆRLETT VITENSKAP

ISKALD JAKT PÅ RYPAS HEMMELIGHETER

Lasse Frost Eriksen kunne si rype før han kunne si kråke.
Kanskje ikke så rart at den unge mannen fra Karasjok ble rypeforsker...

Tekst: Tom Scandy

Foto: Lasse Frost Eriksen/NINA.

BLINK: Lirypa er fanget med håven.

Tenk å være passasjer bakpå en snøscooter i opptil åtte timer ei midtvintersnatt! Og målet er å fange lirype med håv. Vel, det er en av arbeidsoppgavene til rypeforsker Lasse Frost Eriksen (45) ved Norsk institutt for naturforskning (NINA).

Han er forsker på blant annet prosjektet «Lirypas økologi i et skiftende klima», et samarbeidsprosjekt mellom NINA og Nord universitet som har pågått i ti år. I løpet av denne perioden har de merket 300 liryper, og Eriksen har vært med i alle disse årene. I starten som mastergradsstudent, nå som ansatt forsker.

– Skal vi kunne følge rypene gjennom året, må de være radiomerket. Vi finner heller ikke reirene uten å radio-merke, forteller han. Men for å radio-merke rypene, må de først fanges.

SNØSCOOTER I VINTERNATTA

Han forteller at de ofte må ut midt på natta, i snø og kulde midt på vinteren.

– Da er det ut på snøscooter. Sjøføren har på en kraftig hodelykt, bakpå sitter jeg med håven klar. Så kjører vi innover i rypeområdene og speider etter ryper. Rypa blir så fokusert på lyset at vi kan kjøre nesten helt bort til den. Når vi er på passe hold, fanger jeg den med den fem meter lange håven.

PISKER NED: Lasse Frost Eriksen sitter bakpå snøscooteren i vinternatta og har håven ute for å fange lirypa.

Foto: Lasse Frost Eriksen/NINA.

Rypa blir nøye undersøkt.

– Vi tar ulike mål – og fjærprøve som via genetisk analyse kan avsløre kjønnnet helt sikkert, for midtvinters er hann og hunn nesten dønn like. Så fester vi radiosenderen og slipper rypa løs. På ei god natt kan vi fange opptil ti ryper. Men det er ei hard økt. Vi jobber opptil åtte timer, fra 20.00 til 04.00 om morgenen, forteller han.

Han forteller at interessen for rype kom tidlig.

– Det hjelper å ha en genuin interesse for rype, sier Lasse med et smil.

Den grunnleggende interessen har han hatt helt siden han som gutt vokste opp i Karasjok og var med på rypejakt. Da han var student, ble han

med som feltassistent for erfarne rypeforskere. Siden ble han mastergradsstudent med tema rype og jakt, og tidligere i år forsvarte han doktorgraden om rype og klima.

GULL I GAMLE DATA

Norge har en lang tradisjon med rypeforskning, og folk som Svein Myrberget, Johan B. Steen og Hans Christian Pedersen har banet vei. Lasse Frost Eriksen forteller at det foreligger masse data på rype fra Dovrefjell tilbake til 1970-, 80- og 90-tallet.

– Disse dataene har vi nå analysert igjen, ut fra nye problemstillinger. Det ligger mye gull i gamle data. Ikke minst er gamle data viktige for å se

SJEKKES:

Lirypa er fanget og undersøkes av Lasse Frost Eriksen.

hvordan klimaendringene har påvirket rypa.

Hvis vinteren kommer for tidlig, kan det bli vanskeligere året etter, spesielt for unge ryper.

– Med kortere vinter på grunn av klimaendringer, vil man umiddelbart kanskje tenke at det er positivt for rypa. Men som forsker er det viktig å ha flere tanker i hodet på en gang, for fjelløkosystemet er komplisert, og det som er positivt for rypa kan også være positivt for de som spiser rypa, som for eksempel rødreven. Hvis våren kommer tidlig, kan det også hende at insektene allerede er klekket og fløyet før rypekyllingene klekkes. For rypene er i stor grad styrt av lyset, mens insektene ofte er mer styrt av temperaturen. Da får vi en såkalt trofisk mismatch mellom rype og næring, og dermed er ikke rypa nødvendigvis en klimavinner, selv om vinteren har blitt kortere.

Han forteller at han studerer hele livsløpet til rypene, både unge og voksne – og kyllinger.

– Det er mange forhold som kan spille inn, vær for eksempel og ikke minst predasjon. Hvor mye predatorer tar, avhenger igjen av hvor mye smågnagere som er tilgjengelig. For er det lite smågnagere, vil predatorer som naturlig tar gnagere, ta en større andel av rypene.

HØNSEFUGLPORTALEN

Det andre store prosjektet han er med i er «Hønsfuglportalen», som også har pågått i over ti år. Dette er uhyre viktig for å få estimater på rypetetthet og rypebestandens utvikling.

– Det er en webportal og et utviklingsprosjekt i samarbeid med blant annet Høgskolen i Innlandet, men også et samarbeid med et stort antall frivillige som går faste takseringslinjer i terrenget. Dette involverer jegere, hundefolk og andre rypeinteresserte. De blir godt kurset – og de skal ha gode, ferdigtrente hunder. Taksøren legger rett inn i en app hvor mange ryper som blir observert langs ruta. I 2024 bidro 2000 taksører til at det ble taksert over 12 000 km, fordelt på

KARTLEGGES: Lirypa er et populært småvilt, og store ressurser brukes for å lære mer om arten.

over 4700 takseringslinjer i 323 områder spredt over hele Norge. Det viser hvilken massiv innsats som legges ned i det frivillige takseringsarbeidet. Taksørerne observerte tilsammen 36 000 li- og fjellryper under arbeidet. Vi får et datagrunnlag som nærmest er uten sidestykke i verden, forteller han begeistret.

Resultatene fra 2024 viste stor variasjon mellom ulike deler av landet, men samlet sett var det en økning fra 2023, og 2024 ble et år med over gjennomsnittlig høye tettheter. Det var en økning i mange områder i Sør-Norge og Midt-Norge etter svært lave bestander i 2023. I Nordland og Troms var det generelt høy tetthet av lirype i 2024, men også der var det variasjon mellom områder. Også innad i Finnmark var det variasjon, men samlet for Finnmark var det lavere tetthet enn året før.

FRILUFTSMANN

– Rypa har alltid vært min fugl, sier Eriksen. Men skal man holde på med rype som profesjon, må man like friluftsliv og være i god form. Det blir mange lange turer med radiopilemottaker i løpet av året. Min lengste dagsøkt sist sommer var 38 kilometer til fots, sier han med et smil. ●

Foto: Lasse Frost Eriksen/NINA.

Foto: Privat

DOKTORGRAD

➤ I doktorgradsarbeidet sitt undersøkte Lasse Frost Eriksen hvordan klimavariasjoner på kort sikt påvirker reproduksjon, forflytning og overlevelse hos lirype i Lierne og på Dovrefjell. Arbeidet har vært en del av prosjektet «Lirypas økologi i et skiftende klima», som er et samarbeid mellom NINA og Nord universitet. Dette er et unikt prosjekt som så langt har pågått over ti år i Lierne og omegn. – Gjennom doktorgradsarbeidet har jeg fått muligheten til å fordype meg i enkelte viktige spørsmål. Men det er også mange spørsmål som gjenstår, sier Eriksen.

«Det blir mange lange turer med radiopilemottaker i løpet av året. Min lengste dagsøkt sist sommer var 38 kilometer til fots.»

TEKNISK UTSTYR: Radiopiling av liryper er viktig for å finne reir og følge rypene gjennom året.

EVENTYRLIG:
Børgefjell leverte
og vi kommer
tilbake!

NÅR ØRRETEN BITER

EVENTYRLIGE BØRGEFJELL

Det er én fredag jeg aldri kommer til å glemme. Jeg har ni ørreter på kroken, alle tett opp til kiloen. Eventyrlige Børgefjell leverer.

Tekst: Baard Fiksdal

Foto: Baard Fiksdal og Olav Njaastad

Det svømmer mye grov ørret i drømmen om Børgefjell. Jeg er litt usikker på hvor og når drømmen startet. Det napper i hukommelsen. Boken «90 dager på loffen i Børgefjell» av Lars Monsen fra 1995 var viktig. Jeg kan huske hvordan fiskefeberen begynte å rive i kroppen etter å ha lest om fangsten, og sett bildene av

**12-TIMERS-
TUR:** Noe av
det beste som
fins, er å gå på
oppdagelsestur.

Lars som kysser fisken. Siden har vi prøvd å finne noen av de samme opplevelsene.

Vi er en gjeng kompiser som har fisket sammen i snart 30 år. Den første uken av august hver sommer drar vi på fjelltur. Vi har fisket på mange gromplasser over hele Norge, og det er ingenting slår Børgefjell. Den første turen, til den mest uberørte nasjonalparken som Norge har å by på, gikk i 2002. Vi tok Nordlandsbanen til Majavatn stasjon. Jeg sjanglet av toget med en sekk som veide 34 kilo. Det var telt og stormkjøkken, ølbokser og ufornuft, en oppakning som truet med å drepe meg.

De første 200 høydemeterne handlet om å overleve. Ingen ting annet. Vi gikk i åtte timer inn til Jengelvatnet, fisket en uke og fikk 16 ørret over kiloen, særlig på markdrag og spinner. Adrenalinet pumpet heftig. Vi hadde funnet selve gullstandar-

GUTTA I RØYKEN:
Varmrøykingen tok to timer og vi fikk perfekt mat.

den innen friluftsliv og sportsfiske i Norge. Vi så oss aldri tilbake. Drømmen om Børgefjell har blitt til en livslang fest.

Nå er vi fem karer som har passert 50 år. En gang dro vi inn i Børgefjell fra sør ved å leie båtskyss over Namsvatnet og startet turen fra Viermahytta, som man ikke trenger nøkkel til. Hytta er åpen for alle så langt sengeplassene rekker. Et annet år leide vi hytte i Namskroken og veidet inn i fjellet fra den kanten. Det vrir av muligheter. Kartet er så spekket av blå flekker, elver og vann, at sjansen er meget stor for at du kommer til urørte muligheter.

Årets tur gikk i ukjent terreng. Det er en oppdagelsesreise som i seg selv gjør livet verdt å leve. Det fins ikke rødmerkede stier, eller horder av turister i Børgefjell. Dette er et av få områder i Norge hvor det er mulig å gå 20 mil rett fram uten å treffe en vei.

Finner du ikke friheten her, finner du den aldri.

TAR PÅ FØRSTE KASTET

Sommeren var sein og kald i nord. Multene var ikke modne i starten av august, slik de pleier å være. Vi valgte en rute med brukbar stigning de første timene. Jeg har blitt klokere nå, og hadde bare 24 kilo på ryggen.

Jeg hadde med tre fiskestenger. Tre sneller. Tre av alt. 0,20 mm snøre til florlett haspelfiske på en fem fots stang. Fem bokser mark (medium large). Fluier. Wobblere, sluker, (særlig Sølvkroken spesial 12 grams med

kobberfarge). Den kan jeg ikke leve uten. Svart spinner med gule prikker og neongrønn busk i halen. Slanke kastedupper som synker sakte.

Det gjelder å holde alle muligheter åpne. Jeg gjorde det. Jeg startet fisket der vannet smalner til og blir en lang tarm, som strekker seg en drøy kilometer, og glir over til å bli en av de bedre ørretelvene jeg har vært borti. Hvor bra elven var visste jeg ennå ikke.

Jeg sto og kastet med sluk og måtte sveive som en gal for å slippe å bare få bunngress på kroken. Det er som slukfiske på speed. Pang. En 350 grams ørret tok på første kastet. Den

hadde et lite hode og kraftig kropp, små prikker. Dyp rød i kjøttet. Ørreten var imponerende sterk til å være så liten.

Jeg utviklet en teori om at skal du svømme rundt i et så barskt klima som dette, må du være råsterk for å overleve. Der elven starter, er en stor høl, langgrunt ut til marbakken som lokker dypgrønn, mens strømmen kommer inn i en sving. Helt nydelig. Jeg lot en liten korkdupp med mark og lodd seile nedstrøms, matet ut snøret til agnet kom i posisjon, og opplevde at en fisk på 500 og en på 750 gram snappet marken etter tur.

MANGE FISKE- MULIGHETER:

Vi utforsket området på kryss og tvers.

Det var lange pauser mellom hver fisk, for ørreten virket sky. Jeg begynte å fiske med rumpa på en stein, og gjorde meg så lite synlig som mulig. Jeg knep en fisk her og en fisk der nedover langs elven. Når dagen var omme, hadde vi nok til at et nytt eventyr kunne starte.

EGET RØYKERI

Olav og Erlend fikk flere store fra båt. Den største på 950 gram. Også HC hadde fått bra med fisk i noen småvann, som ligger en snau time å gå fra hytta som vi har leid.

Nå strødde vi salt i buken på fis-

SNADDER:

Vi varmrøkte
fisken på rist i to lag,
med den størst fisken
nederst og de minste
på toppen.

ken, lot natten passere, og utforsket varmrøykingens vidunderlig verden dagen etter.

Hytta har et røykeri. Det består av en liten ovn gravd inn i bakken. Noen meter med piperør skrår opp inne i jordvollen fram til en pipe der fisken legges lagvis på rist. Vi fyrte med bjørkeved, og la på einer som vi matet i en jevn strøm.

Skal man kaldrøyke, vil det gå åtte timer. Da blir det lite tid til å fiske mer, derfor valgte vi varmrøyking. Det gir ferdig delikatesse på to timer.

Jeg snudde fiskene halvveis i prosessen. Resultatet ble overraskende delikat og velsmakende. Ørreten fikk en kremaktig konsistens, lot seg smøre på skiva, gjerne med avokado, egg og asparges. Ferdigrøkt fisk lot jeg ligge å tørke et døgn på en planke i vedbua. Dette gir super holdbarhet.

Jeg var nøye med den vanntette boksen som fisken skulle bæres i ned fra fjellet. Ørreten ga fra seg solide mengder med feit olje som kan sette lukt på det meste. Den neste dagen utforsket vi vann og elver ganske systematisk. Noe av det beste jeg vet er å ta en 12-timerstur alene.

SERIE MED FIASKOER

Det var blitt fredag. Jeg hadde trasket en times tid. Nå startet jeg der elven møter vannet. Mer enn noe annet er jeg osfisker, og dette så helt fantastisk ut. Jeg prøvde flue. Jeg prøvde mark. Heller ikke sluk ga noe som helst.

– Hæ? Tuller du, eller?, mumlet jeg.

Det gikk én time. Det gikk to. Null fisk. Jeg kom til en elvehøl som gled dyp og sakte i en 300 meter lang S-form.

Jeg startet helt nede på brekket. Jeg kastet med to 1,5 grams knipelodd, tynt snøre og mark, og den aller minste snella jeg hadde med.

En kilosørret av det litt sedate slaget tok marken. Fisken luntet av sted som en søvnig ku på beite, og jeg tenkte at dette kunne da umulig gå gærent. Men det gjorde det. Når fisken oppdaget meg noen minutter senere ble den helt gal. Den hoppet i været flere ganger og slo seg løs.

Nå startet en serie av fiaskoer jeg knapt har opplevd maken til. Jeg fikk på det ene beistet etter det andre. Fem stykker på rad. Alle rev seg løs. Det var til å bli gal av.

I et tilfelle fikk jeg opp sluken med kjevebeinet sittende fast på kroken. At fisken klarte å røske løs kjevebeinet tydet på flere ubehagelig ting. Én av dem er at jeg fisket helt grunnleggende feil.

– Jeg må kjøre disse karene som om de var en laks, tenkte jeg.

GLEDESHYL

Jeg hadde veidet langs et digert vann i flere timer. Kastet sluk i vifte på hver odde. Det var grunt, så manisk sveiving var fast takst.

Det var midt i en slik rasende inn-sveiving at hogget kom. Plutselig røsket snøret til og dro ut i motsatt retning.

STOR: Tett opp under kiloen.

Det hylte i snella. Herre jemini.

Men nå hadde jeg lært. Jeg prøvde ikke å ta inn en meter. Jeg løp bortover stranda, forfulgte ørreten 20–30 meter. Jeg ble stående med stangtuppen høyt, og lot fisken gå fram og tilbake der ute. Jeg hadde fortsatt ikke prøvd å ta inn en meter.

Nå måtte det vel begynne å roe seg?

Jeg ventet. Og jeg ventet. Til slutt listet jeg inn meter for meter. Inn kom en 900-grammer som la seg over på siden og var helt pumpa. Kroken satt så vidt fast i leppa, og jeg fikk lirket fisken opp i håven.

Etterpå var det noen barnslige skrik og en hel del skrål. Jeg innrømmer det.

De neste tre fiskene var omtrent like store, tett oppunder kiloen. Jeg berget disse også, mens dagen gled over til en strøm av glede som jeg aldri, aldri kommer til å glemme. ●

FREMMEDARTER TRUER ELVENATUREN

Du har kanskje sett dem. Vakre og poserende, men notoriske «fiender» av miljøet langs elver og bekker. Hagelupin og kjempespringfrø. Vakre er de – og vekk skal de!

Tekst og foto: Eldar Ryan

Jimmy svinger ryddesaga i Harestranda naturreservat. Harestranda er ei stor øy i lakseelva Namsen, og det er hagelupiner som får gjen-nomgå. På begge sider flommer elva, bred og mektig, på det velkjente val-det Grande gård. En sjeik fra Bahrain fisket her siste sommer, mens Kon-gen under sitt opphold hadde hygge-lige passiarer med andre laksefiskere året før.

Men nå er det andre fangster som gjelder. Harestranda er vernet på grunn av flott flomskog og vegeta-sjon langs Namsen. Her er også store grusører, og øya har lange kanter mot elva.

Langs elvebredden og på grusøra invaderer fremmedarten hagelupin. Hagelupin produserer nitrogen selv, trives på svært næringsfattig jord og kan etablere seg helt ned til vann-kanten. Dermed skyves de stede-gne artene vekk, både planter og dyr som er spesialtilpasset dette miljøet.

Både langs Namsen og andre elver i Norge er elvebredder og grusører «dekorert» med blå og rosa flater av

UVELKOMNE:
Vakre er de
og vekk skal
de. Hagelupin
ved Namsen.

>>>

► FREMMEDARTER

Fremmede organismer regnes som en av de store trusler mot naturmangfoldet. Hagelupin og kjempespringfrø er to av mange utenlandske arter i Norge. Begge er oppført i kategori «svært høy risiko» i Artsdatabankens «Fremmedartliste». Her inndeles fremmede arter i kategorier fra «ingen kjent risiko» til «svært høy risiko». Vurderingen gjøres på bakgrunn av spredningsegenskaper og den trussel de kan utgjøre for naturmangfoldet. Det er utarbeidet en nasjonal handlingsplan mot fremmedarter, i et samarbeid mellom en rekke etater, herunder Miljødirektoratet, Statens vegvesen, Avinor, Landbruksdirektoratet, med flere.

**KJEMPE-
SPRINGFRØ:**
Masseforekomst
av den asiatiske
kjempen, her
1–2,5 meter høy.
Bildet er tatt ved
Ognai Steinkjer

STERKT TRUET:
Stor elvebredd-
edderkopp får
habitatet sitt
ødelagt.

denne planten. Økologien ved elvene våre endres.

STERKT TRUETE ARTER

Blant artene som trues, er planten klåved og sjeldne spesialister som stor elvebredd-edderkopp og billen elvesandjeger. Alle er på Norsk rødliste for arter fra Artsdatabanken, og billen og edderkoppen har begge status som sterkt truet.

De er avhengig av åpne sand- og grusområder, og er utsatt på grunn av ulike inngrep knyttet til vassdrag. Elvebredd-edderkoppen er en av de største edderkoppene i Norge, og er så langt kun funnet på sandbanker i Midt-Norge. Invasjon av hagelupin ødelegger effektivt leveområder for disse artene.

Små fiskeyngel piler unna når vi vandrer etter Reinsbekken i Verdal. Reinsbekken er ganske liten, men er likevel gytebekk for sjørret. Småbekker utgjør en viktig del av «blodårene» for sjørret. I småbekkene har for eksempel ikke sjørreten konkurranse fra lakseyngel.

Men bekkedraget ser nesten ut som en bred, rød orm som slynger seg gjennom landskapet. Her er det kjempespringfrø som dominerer. Spektakulære røde blomsterhav på

sitt vis, men nedslående for naturen. Og i likhet med hagelupin overtar den økologi langs vassdraget. Kjempespringfrø har også et svært porøst rotsystem, som kan føre til mer erosjon og dårligere kvalitet på vannet.

LANGVEISFARENDE GJESTER

Dette er langveisfarende «gjester». Kjempespringfrø stammer fra Himalaya, og er innført som hageplante. Den blir iblant kalt for «fattigmanns orkide». Spredningen kommer opprinnelig fra avfallshauger.

Hagelupin kommer fra det nordvestlige Amerika. Den ble først innført som en prydblant, men seinere også i stor grad benyttet som stabilisator og pynt i vegskråninger og langs jernbanelinjer. Dette er en av hovedkildene til spredningen. Først etablert langs veger og jernbane, så spredning ned til elver og bekker.

En av artene som må vike, er vår hjemlige, «norske» springfrø. Den har gule blomster, og er også en vakker plante. Men den er mye mindre og er sjanseløs når den asiatiske giganten på 1–2 meters høyde turer fram.

Blant trærne får imidlertid ikke springfrø samme fotfeste. Der kan vår egen art unnsnippe invasjonen.

Per Inge Værnesbranden

NØYAKTIG: Skolmer av hagelupin fjernes
også. Frøene kan leve i flere tiår.

Naturlige kantsoner av skog er viktige for vassdrag og dyreliv, og den begrenser også angrep fra kjempe-springfrø.

Begge artene sprer seg raskt langs elver og bekker. Frøkaplene til hage-lupin kan være levende i mange år, mens kandidatene til springfrø er mer skrøpelige.

Likevel er springfrø ytterst potent. Planten blåser ut frøene i et skikkelig artilleri, opp til 4000 frø per plante. I frøkammeret bygges det nemlig opp et safttrykk, og ved et gitt tidspunkt fyker frøene ut. Frøene blir med vannstrømmen nedover og lager snart nye kolonier. Derfor kan man se serier av kjempespringfrø langs elver og bekker.

LANGVARIG MARATON

Det er Dag Karlsen i firmaet Karlsen Foto og Biotjenester som har vært vår «guide». Han har via Statsforvalteren oppdrag i flere vassdrag i Trøndelag, blant annet store elver som Gaula og Orkla.

Kjempespringfrø er lett å luke ved å dra planten rett opp. Lupin stritter gjenstridig imot med sitt robuste rot-system. Her på sandøra i naturreservatet spar Jimmy og Dag til slutt opp røttene. Når det da står massevis av

planter langs vassdrag, må kraftige tiltak til. Bekjempelse skjer derved gjerne ved en kombinasjon av slått og lusing, som gjentas over flere sesonger. Bestandene blir da svekket. Men frøbase kan likevel ligge der. Iblant brukes også kjemiske midler, men med forsiktighet.

– I denne bransjen må man være optimist, sier Dag Karlsen. Men han innrømmer at det også er utfordrende. For oppgaven er formidabel. Etter den tredje sesongen langs Reinsbekken, har de behandlet bortimot en million planter i den øvre delen. Gjenveksten er nå svært begrenset her. Men fortsatt er det igjen en like lang strekning nedenfor – ved denne ene bekken.

– Det er et poeng å starte øverst i vassdrag, sier han, – Og det er en langvarig, tålmodig maraton.

– Vi må prioritere hardt hvor hvor vi retter innsatsen, sier Hilde Ely-Aastrup hos Statsforvalteren i Trøndelag. Fokuset deres er nå knyttet opp mot fem vassdrag, sårbare elveører og naturreservat. Reinsbekken ender for eksempel opp nede ved Rinnleiret naturreservat.

– Tilgjengelige midler dekker ikke behovet for å fjerne skadelige, fremmede arter, sier Ely-Aastrup. ●

TYPISK: Invasjon av hagelupin i elvemiljøet

SLUTTRYDDING: Dag Karlsen (t.v.) og Jimmy Tingvall graver opp de siste røttene på grusøra.

► DETTE KAN DU SELV BIDRA MED

Aksjoner mot fremmedarter foregår både i Trøndelag og resten av landet. Lokalt samarbeider for eksempel Statsforvaltere med vegvesenet og enkelte kommuner.

Du kan hindre spredning ved å fjerne fremmedarter fra egen tomt eller eiendom. Noen arter er lette å dra rett opp, andre må kappes og frøstander fjernes. Lusing og kapping over flere år vil gradvis utarme bestanden. Inngår fremmedartene i større kompleks langs vassdrag, må det til samordnete innsatser over flere år.

VERDENSNYHET!

e VITARA

PRIS OG AVGIFTSVINNER
FIREHJULSTREKK 2025

Elektrisk SUV med firehjulstrekk Som skapt for norske forhold

Avansert ALLGRIP-e 4x4 inkl. i prisen

Fire kjøremodus inkl. Trail-mode

412km WLTP rekkevidde

Suzuki Connect App

40/20/40 Justerbart baksete

Opptil over 500 l bagasjerom

Høy bakkeklaring

Les mer på suzuki.no

**Introduksjonspris
e VITARA ALLGRIP-e 4X4 fra kun 334.500,-**

SNOWTRAIL-UTSTYRSPAKKE INKLUDERT I PRISEN

19 tommer mørke aluminiumsfelger • 10-veis elektrisk justerbart fører sete • Ambient stemningsbelysning • Adaptive fjern- og hovedlys
Ikonisk 3-point led matrix • Trådløs mobillading • Stemmestyring • INFINITY by Harman lydsystem med subwoofer • Oppvarmet ratt & frontrute • 10.25-tommers skjerm & 10.1-tommers senter skjerm • Apple Carplay og Android Auto • 360 graders kamera

Av Tom
Schandy

GRØNLAND VERDENS STØRSTE VILLMARK

Først kom inuittene, deretter vikingene. Nordmennene var de første som eide øya, men så ble det Danmark – og nå vil en viss Donald Trump eie verdens største øy...

Grønland er verdens største øy. Geografisk tilhører den Nord-Amerika, men politisk er den en del av Danmark, selv om øya nå har selvstyre. Ca. 56 000 innbyggere bor på øya som har et areal på over 2 millioner kvadratkilometer, omtrent fem ganger så stort som Norge.

Når du flyr fra København, kommer du inn over innlandsisen fra øst. Under deg er det hvitt på hvitt, og tankene går til Nansen som var den første som gikk på ski over denne mektige iskapen, i 1888.

Flyet lander i Kangerlussuaq, eller Søndre Strømfjord, på vestkysten. Fra Kangerlussuaq tar det bare en time med bil opp til innlandsisen, verdens største iskappe utenom Antarktis. Der oppe treffer vi på snøharene eller polarharene som de også kalles. De hvite harene er lite sky. Hvite fjellryper treffer vi også, like lite sky som harene. Moskusene her oppe derimot er svært sky, for de jaktes på. Det var for øvrig fra Grønland at våre Dovrefjell-moskus en gang kom. Her oppe ser vi dem i det opprinnelige arktiske miljøet.

ISKAPPE

Omtrent 80 prosent av Grønland er dekket av is, og på det tykkeste er iskapen over tre kilometer. Til sammen dreier det seg om godt over to millioner kubikkilometer is. Er det mulig? Om all denne isen smelter og renner ut i havet, vil verdenshavene stige med sju meter.

Grønland er ikke så grønn som vikingene lokket med, likevel har denne verdens største øy flere ganger vært en del av et politisk spill. Alle vet at øya i dag tilhører det danske kongeriket, men hvordan er egentlig menneskenes historie på denne øya.

Det var verken nordmenn eller dansker som først kom til øya, det var inuittene. De kom over Naresstredet, som skiller Grønland fra den canadiske øya Ellesmere, allerede for 4500 år siden, og de spredde seg langs kysten av Grønland, både på vestsiden og østsiden. Landet var nok mest innbydende på vestsiden, men den karrige østkysten hadde en fordel for inuittene som var fangstfolk. Der var det nemlig god bestand av moskus, og det var et viktig bytte for de første grønlenderne. I de påfølgende århundrene kom det stadig påfyll av folk fra Canada. Helt fram til 1862 var det innvandring av inuitgrupper.

EIRIK RAUDE

Grønland og vikingene er synonymt, men når kom egentlig vikingene på banen? Jo, det var i år 982. Da kom Eirik Raude til Grønland sammen med faren sin. De hadde flyktet fra Jæren på grunn av drap, antakelig var

ISØDET: Grønland er Europas største villmark. Øya har om lag 56 000 innbyggere og en fjerdedel av dem bor i hovedstaden Nuuk.

TRADISJONELT:
Hundesleder er
inuitens tradisjonelle
fremkomstmiddel.

Nasjonalbiblioteket.

**MISJON
OG HANDEL:**
Hans Egede kom
til Grønland på
1700-tallet
og blir kalt
Grønlands
apostel.

de lyst fredløse. Dermed gikk ferden til Island, og derfra dro de over til Grønland.

Etter å ha utforsket vestkysten i tre år, kom han tilbake i 986 med 25 skip – med flere hundre mennesker, husdyr og utstyr. Innflytterne delte seg på to steder. Noen slo seg ned på Sør-Grønland, på stedet som fikk navnet Austerbygden. Andre skip fortsatte lenger mot nord, til fjorden ved Nuuk. Det stedet fikk navnet Vesterbygden. De norrøne kolonistene drev blant annet selfangst, noe som ble viktigere og viktigere med årene. Men først og fremst var de bønder, med kveg, sau, geit, gris og hester.

Vikingene møtte ingen andre bosettinger. Inuittene bodde mye lenger mot nord. På 1100-tallet var klimaet ganske gunstig, og vestkysten grønnere enn den er i dag, derav navnet Grønland. Samtidig lå det en viss forlokkelse i å reklamere med Grønland.

Sønnen til Eirik Raude ble også en stor oppdager. Han var ingen ringere enn Leiv Eiriksson, og som kjent

seilte han enda lenger vest og oppdaget Vinland i Nord-Amerika.

UNDER NORSK KONGE

I 1261 ble Grønland en del av det norske kongedømmet, og kongen sikret seg kontroll med handelen øya. På den tiden bodde det anslagsvis 3000–4000 i de to vikingbygdene.

På midten av 1200-tallet møtte de norrøne folkene på Grønland hele ti år med voldsom kulde, og de måtte si farvel til store deler av dyreflokkene sine. Dette var starten på det man kaller «lille istiden». Men forskerne mener at kaldere klima ikke er det hele svaret på hvorfor de norrønske bosettingene opphørte.

I tillegg til at klimaet ble tøffere, kan konflikter med inuittene, samt overbeskatning av naturressursene hatt noe å si.

Hjemme i Norge raste Svartedauden, og det gjorde det vanskelig å opprettholde handelen. Kontakten mellom Grønland og Norge ble stadig dårligere. Rundt 1350 ble vikingbygda Vesterbygden avfolket, og i år

1500 skjedde det sammen med Aust-erbygden.

I 1380 kom Norge inn i union med Danmark, så da var vi ikke lenger alene om øya. Men da var det heller ikke så mye aktivitet lenger. Grønland fikk imidlertid en ny giv på 1700-tallet med den norske presten Hans Egede, populært kalt Grønlands apostel. Han tok initiativ til å danne Grønlandsk Compani i Bergen i 1720, med formål å opprette misjons- og handelsstasjoner langs vestkysten av Grønland. Det var han som grunnla Godthaap som i dag heter Nuuk, Grønlands hovedstad.

DANSK KOLONI

I 1814 ble unionen mellom Danmark og Norge oppløst som følge av Kieltraktaten, og Norge ble tvunget inn i en ny union med Sverige. De gamle norske skattlandene Island, Færøyene og Grønland fulgte deri-

mot ikke med Norge, men ble beholdt av Danmark og innlemmet i riksfellesskapet.

Med tanke på debatten som nå raser om USA og Grønland, kan det være verdt å minne om at Norge faktisk okkuperte Eirik Raudes Land på nordøstkysten av Grønland fra 27. juni 1931 til 5. april 1933. Norge anså nemlig Grønland som en gammel norsk besittelse og anerkjente ikke Danmarks overhøyhet over øyas ubebodde landområder.

Konflikten ble brakt inn for Den faste domstol for mellomfolkelig rettspleie i Haag, som dømte i favør av Danmark. Norge aksepterte dommen og okkupasjonen tok slutt 5. april 1933.

Under andre verdenskrig var forbindelsene mellom Grønland og Danmark brutt. Da overtok USA forsvaret av øya og opprettet flyplasser der. Og den dag i dag har USA base

>>>

GEOGRAFISKE FAKTA

- Scoresbysund i Østgrønland er verdens lengste fjord, 350 km lang.
- Gunnbjørns Fjeld er med sine 3 693 meter Grønlands høyeste fjell.
- Grønland er i seg selv verdens største øy. Den største øya utenom hovedlandet, er Disko (Qeqertarsuaq, «Storøya») med et areal på 8 578 km².
- Grønlands innlandsis er verdens største isbre.
- Under isen på Grønland er det en stor canyon, som foreløpig bare går under navnet Grønlands Grand Canyon.

Copyright: Nasjonalbiblioteket.

NANSENS GRÖNLAND

Fridtjof Nansen var bare 26 år gammel da han sammen med Otto Sverdrup (33), Samuel Balto (27), Oluf Dietrichson (32), Ole Nilsen Ravna (46) og Kristian Kristiansen (23) gikk over innlandsisen på Grønland. De forlot de Umivik 15. august 1888 og ankom til Ameralik-fjorden på vestkysten 29. september 1888. Dette var den første dokumenterte kryssingen av Grønland.

Etter turen skrev han to bøker, «Paa ski over Grønland» (1890) og «Eskimoliv» (1891). Skiekspedisjonen var startskuddet for mange norske ekspedisjoner i polare strøk. Ferden fikk også stor betydning for Norges nasjonalfølelse som førte til løsrivelse fra Sverige i 1905.

HELT: Fridtjof Nansen gikk over Grønland på ski i 1888. Her et postkort til minne om bragden.

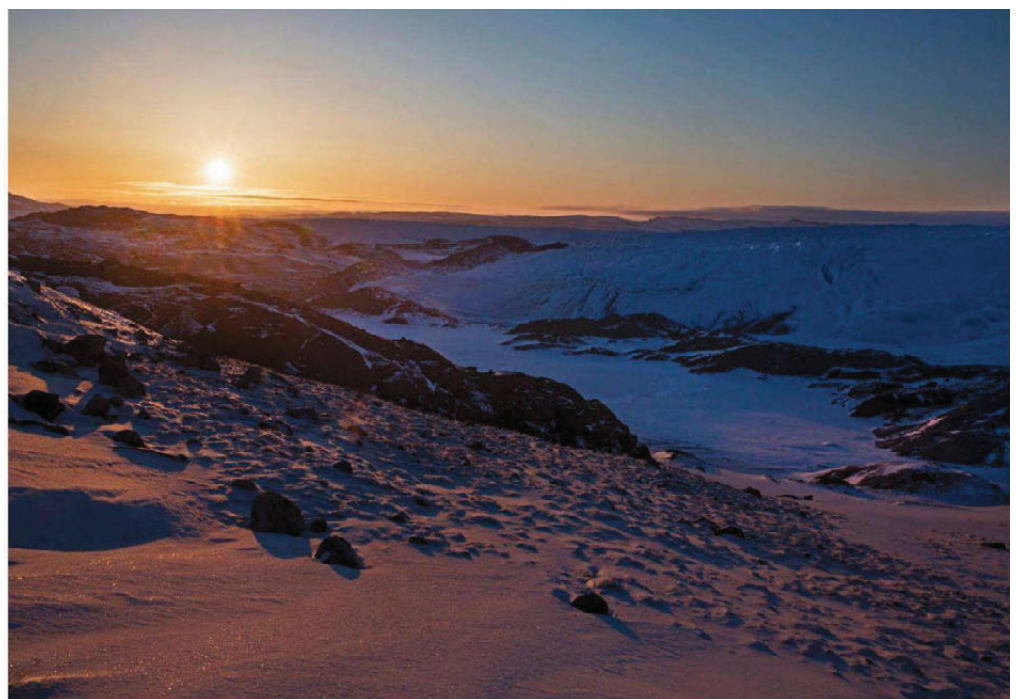
ISEN SMELTER

Norsk Polarinstitutt har analysert endringene på innlandsisen siden 1960-tallet. Siden 1997 har isbreene stadig blitt tynnere. Årsaken er at snølaget er blitt så tynt at sommerens smelte vann ikke absorberes og fryser til is igjen. I stedet renner vannet ut i havet som stiger med tre millimeter i året. En av disse millimeterne er det nedsmeltingen av Grønlandsisen som står for. De små breene rundt Grønland mister omtrent tre ganger så mye masse hvert år som de gjorde før 1997.

på øya, nemlig Thule base. Fram til 1953 var Grønland en dansk koloni, men da fikk øya status som et dansk amt. I 1979 fikk øya selvstyre, og i 2000 ble selvstyret utvidet til å gjelde de fleste områder, bortsett fra utenriks- og sikkerhetspolitikken. Siden 2009 har Grønland gradvis overtatt mer og mer av det økonomiske og forvaltningsmessige ansvaret fra den danske staten.

DONALD TRUMP

Den seneste tiden har det vokst fram en stadig større misnøye blant grønlenderne over å være under dansk styre. Det er et flertall for at Grønland

på sikt skal bli uavhengige, selv om tiden for det ennå ikke er inne. Ikke minst gjelder det økonomisk.

Så kom Donald Trump på banen. Allerede i sin først presidentperiode luftet han for danskene at han ville kjøpe Grønland. Han fikk selvfølgelig avslag, og det ble stille om saken. Men nå som president i sin andre periode er han igjen høylytt på banen med ønske om å overta Grønland. Danskenes statsminister har gjort det klart at Grønland ikke et til salgs. I og med at Grønland har indre selvstyre er det imidlertid opp til grønlenderne å avgjøre et slikt spørsmål. Men stemningen blant grønlenderne er også negativ. Ingen grønlendere vil bli amerikanere.

Trump sier imidlertid i intervju med internasjonale mediebyråer at «Jeg tror vi kommer til å få det. Jeg tror folket ønsker å være sammen med oss». Han hevder at USA trenger Grønland av sikkerhetsmessige hensyn, og han utelukker ikke å ta over øya med militær makt, om nødvendig. Han har også sådd tvil om hva slags krav Danmark egentlig har på Grønland

– Men det vil være en svært uvennlig handling om de ikke lar dette skje, for dette er for å beskytte den frie verden. Det handler ikke om annet enn av vi er de eneste som kan tilby frihet. Det kan ikke de, sier han og gjør narr av Danmarks forsvar av Grønland.

VAKKERT:
Solnedgang over innlandsisen.

– De satte ut to hundesleder for to uker siden, og trodde det var beskyttelse, sa han i et intervju.

Trump lover milliardinntekter til øya om han får ta over. Grønland har sikkert verdifulle mineraler å by på, under innlandsisen. Men Grønlenderne – og Danmark – gir neppe fra seg kontrollen over øya med det første.

Kilder:
Thuesen, Nils Petter; Pihl, Roger;
Giverholt, Helge: Grønland
i Store norske leksikon på snl.no.
Hermansen, Pål. 2005. «Arktis.
I eventyrernes fotspor». Orion.

KANGERLUSSUAQ

Kangerlussuaq, eller Sønder Strømfjord på dansk, er et knutepunkt på Grønland. Her lander de store flyene fra utlandet. Den lille byen har ca. 500 innbyggere.

EVENTYRLIG SUKSESS I NORGE

SEALION 7 4X4

BYD

byd.no

Den perfekte norske familiebil fra verdens største elbilprodusent

502km WLTP rekkevidde • 1500kg hengervekt

75kg takvekt • Høyt utstyrsnivå

578 l bagasjerom

**MÅ SES OG
PRØVES!**

Lanseringskampanje kun

469.900,-

Begrenset antall

Excellence-utstyrspakke inkludert – spar 129.000,-

91,3 kWh Blade batteri • Firehjulstrekk • Panoramatak med elektrisk solskjerm • 20 tommer Michelin Pilot Sport • Fjernlysassistent
Apple Carplay og Android Auto • Dynaudio lydsystem med 12 høyttalere • 360 panorama kamera • Flerfarget atmosfærellys
Vehicle-to-Load (V2L) funksjon + V2L kabel • Stemmestyring • 15,6 tommer roterbar skjerm • Cloud Service BYD App
Trådløs mobillading med kjøling • Sportsseter med oppvarming og ventilering • Head-Up Display med navi. Les mer på byd.no

GOD KVALITET: Rent vann og god tilgang på krepsdyr, som f.eks. marflo og skjoldkreps, gjør at kvaliteten blir av beste sort.

40 ÅR MED FJELLFISKE

FISKEFORVALTERENS HEMMELIGHETER

Bli med Anton Rikstad (76) på fisketur i Snåsafjella, og ta del i hans kunnskap og erfaringer etter nesten 40 år som fiskeforvalter hos Fylkesmannen i Trøndelag. Han deler også noen tur- og fisketips med Villmarkslivs lesere.

Tekst og foto: Christer Rognerud

Isen har gått for omtrent 14 dager siden da Rikstad og jeg setter oss i båten på fjellvannet Grøningen. Vannet er det desidert mest populære fiskevannet i Snåsafjella. Det huser både røye og ørret av svært god kvalitet, og er en av hovedinnfallsporene til Blåfjella-Skjækerfjella nasjonalpark.

Det er i overkant av 100 hytter rundt Grøningen, men de fleste er ikke veldig godt synlig fra vannet. Til tross for at det er mange hytter, er det sjelden mange som er ute i båt og fisker samtidig. Denne dagen er vi den

eneste båten på vannet da vi tøffer ut fra Grubba, og dorger oss østover langs nordsida av fjellvannet. Markdrag og oter er de mest populære redskapene blant lokalbefolkningen.

GOD FORVALTNING

Det har vært en rekordtidlig vår i fjellet. Isen gikk tidlig på mange fjellvann, men med en kald og våt mai har sommeren likevel latt vente på seg. Vi konkluderer med at det er for kaldt i vannet for å fiske med flueoter, så både Rikstad og jeg har mest trua på markdraget. Det fungerer like

bra både på røya og ørreten, men er kanskje mest effektivt hvis du er ute etter røya.

Rikstad trer på tre sprellende ferske meitemarker på agnkroken og spytter på markklysa, før han slipper snøret 20–25 meter bak båten. Vi dorger så sakte som det er mulig å gjøre med den gamle Yamaha firehesteren. Begge er spente på om fisken lar seg friste.

– Snåsa fjellstyre har forvaltet Grøningen på en veldig god måte. Det er et grunt fjellvann, med både ørret, røye og lake. Selv om vannet er stort, tillater de ikke garnfiske, bare oter og stangfiske. Det er en fornuftig løsning. Vannet forvaltes og beskattes på en bærekraftig måte, noe som gjør at det er fin balanse mellom rekruttering og uttak, sier Rikstad.

Rett utenfor et undervannsskjær, en svært god fiskeplass, napper det i stanga mi. Jeg gjør et raskt tilslag. Fisken svarer og svømmer ut til siden. Røya ruller seg i overflata, slik den ofte gjør her. Den kommer seg fri, til stor skuffelse for oss.

– Det var surt, men en lovende start, sier jeg optimistisk til Rikstad.

KLIMAENDRINGER

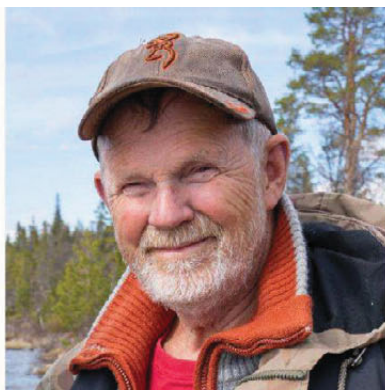
Ørreten og røya i Grøningen kan være sær og vrien så tidlig på sesongen, men nå fikk vi trua på mer action. Jeg trer på en ny meitemark på kroken, og slipper ut markdraget igjen. Vi dorger oss videre østover, opp mot det grunne sundet mellom Vestre og Østre Grøningen.

– *Hvordan vil du si at ørret- og røyebestanden har utviklet seg i Trøndelag siden du begynte som fiskeforvalter her i 1983 og fram til i dag?*

– Vi får stadig lengre sommer, lengre vekstsesong og høyere vanntemperatur. Disse faktorene er positive for fjellfisket, spesielt for ørreten. For røya kan imidlertid de raske klimaendringene bli et problem. Det kan rett og slett bli for varmt. Det registreres allerede over hele landet at røyebestanden går tilbake, mens ørretbestanden vokser, understreker Rikstad.

A man with a beard and a brown cap with an orange logo is smiling and holding a large, dark-colored fish vertically in front of him. He is wearing a grey turtleneck, a camouflage jacket with a blue and white patterned vest, and brown cargo pants. The background is a dry, grassy field with some trees under a clear blue sky.

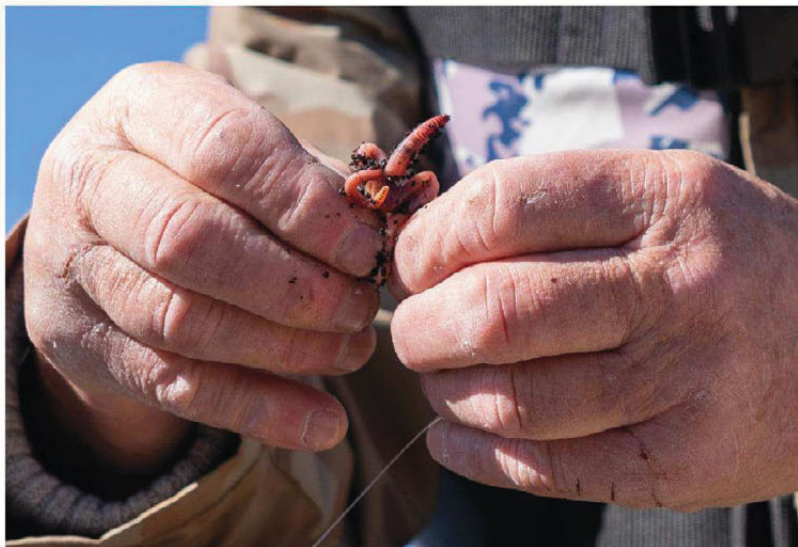
GLADFISK: Anton Rikstad
fikk ei røye på 3–4 hekto. Her
holder den kjente fiskefor-
valteren fangsten fram for å
gjøre den litt større ...

➤ 40 ÅRS TJENESTE

Anton Rikstad startet sin yrkeskarriere som fiskeforvalter i Finnmark, hvor han jobbet i sju år før han flyttet til Steinkjer. Siden har han jobbet som fiskeforvalter hos Fylkesmannen i Nord-Trøndelag i nesten 40 år, fram til han gikk av med pensjon. Rikstad har vist et stort engasjement i jobben og er godt kjent med alt som har med ferskvannsfiske å gjøre i fylket, ikke mist laks- og sjøørretfiske.

EFFEKTIVT: Rikstad trer på sprellende fersk meitemark, kanskje det sikreste agnet for fangst.

Han forteller at røya forsvinner i flere vann i lavlandet. Blant annet i et vann på Frosta, som han har fulgt nøye med på.

– Det skjer fordi vannet slammes ned. Røya er avhengig av å slippe rogn på grov stein. Men når gyteplassene ødelegges, så forsvinner fisken også, sukker Rikstad.

Han forteller også at parasitter får bedre vekstforhold med et varmere klima.

– Både ørret og røye har fiskelus. Blir det varmere i vannet, øker mengden fiskelus. Vi vet ikke hva dette betyr ennå, men det er neppe et godt tegn.

Han forteller at dette er negativt for næringsopptaket og energinivået til fisken, slik vi ser på laksen på grunn av lakselusa.

– Blir det for tett, dør smolten rett og slett. Vi har fått tilsendt bilder av ørret fra blant annet Leksdalsvatnet, som har så mye lus at det ikke kan være positivt.

FISKES FOR LITE

Vi dorger oss gjennom sundet, men det er helt dødt. Ikke tegn til liv verken i overflata eller under vannskorpa. Den østre delen av Grønningen er grunnere, så vi håper at en noe høyere vanntemperatur her kan være positivt for fiskelykken.

– Hva skal til for at fjellvann skal bli et godt og attraktivt fiskevann?

– Det må ha god vannkvalitet og gode næringsforhold. Er vannet for surt, har man ikke den gode nærings-tilgangen fisken trenger. Det må heller ikke være for gode gyteforhold. Da blir det fort for mye fisk i vannet. Har du marflo og skjoldkreps i vannet blir ofte fisken i svært god kondisjon, sier Rikstad.

Hans inntrykk er at det generelt fiskes for lite i mange vann i fjellet i dag. Noe som gjør at fisken mange steder blir småfallen og lite attraktiv, både som matfisk og sportsfisk. I slike vann mener den pensjonerte fiskeforvalteren at det kan være fornuftig å fiske med garn for å få opp størrelsen på fisken i vannet.

– Hver høst er jeg i Saksvatnet i Røyrvik og legger rakfisk. Det er et privat vann, hvor vi fisker både med garn og oter. Det er en fantastisk kvalitet på fisken der, men vannet er avhengig av at det beskattes. Det er rundt en kvadratkilometer stort, og gir en avkastning på ca. 300 kilo fisk per kvadratkilometer, forteller Rikstad.

FAVORITTMÅRÅDE

Når jeg spør fiskeforvalteren om hans favorittområder for å fiske ørret i Trøndelag, kommer svaret raskt.

– Det er ikke til å komme bort ifra at Børgefjell er en favoritt. Jeg synes det er synd at ikke flere har oppdaget sørdelen av parken. Med sørdelen mener jeg Renselvatnet, som jeg ofte bruker som utgangspunkt for mine turer. Jeg fisker blant annet i Henrikvatnet og Renselsskardtjønnene, hvor det er fantastisk fin ørret. Ellers kan jeg nevne Fiskløysa og Ruruken. Et utrolig flott område, sier han.

Han mener det er mulig å få stor fisk i de fleste fjellområdene i Trøndelag, og at vi er heldige som har så mange fine fjellområder og fiskevann å velge i. Rikstad nevner blant annet Verdalsfjella, Meråker, Namskogon, Skorovas og Snåsafjella.

– Jeg har selv fisket i Nesådsalvatna.

FAVORITT-OMRÅDE:
Børgefjell nasjonalpark
er et av favorittområ-
dene til Rikstad når det
gjelder ørretfiske.

Fantastisk kvalitet på ørreten og røya. Røya er stor, men vanskelig å få. Vi var der i forbindelse med at det var en diskusjon om elva Nessåa skulle vernes eller ikke. Det var en kamp mot vannkraftutbyggingen. Fiskekvaliteten var en av kriteriene for vernet. Elva ble heldigvis vernet til slutt, forteller en fornøyd fiskeforvalter.

2000 DAGER UTE

Plutselig hører vi en liten drone rett ovenfor båten. Villmarkingen Bengt-Are Barstad har oppdaget oss og vil

filme at vi kommer på besøk til ham. Han har vært her fra rett før isen gikk og fram til nå. Vi har avtalt å besøke ham i løpet av fisketuren.

Det er på tide med lunsj, så vi setter kursen mot Barstad som står ved ei stor furu, like ved vannkanten.

– Jeg har gledet meg til å møte deg, Anton. Du har vært et forbilde for meg, sier Barstad og hilser på den populære fiskeforvalteren.

Det virker som respekten er gjensidig. Rikstad forteller at kona er stor fan av ham, og at hun har sett alle

FAVORITTSLUK: Sølvkroken 18 grams i svart og gul er Rikstads favorittsluk, den er spesielt effektiv i skumringen.

ERFAREN: Gjennom jobben som fiskeforvalter har Rikstad en unik kunnskap om utviklingen i trønderske vann og elver.

FORNØYD: Villmarkingen Bengt-Are Barstad (t.v.) og tidligere fiskeforvalter Anton Rikstad har mye å snakke om når de møtes.

GRØNINGEN OG DØGNFLUEKLEKKING

Fisket i Grøningen er best når vår største døgnflue, *Ephemera vulgata*, klekker i overgangen juni–juli. Klekkingen starter på grunnene i den østlige delen av vannet og avslutter på den dypere nordvestre enden. De store grunne områdene gjør at klekkingen blir intens og stor når den først setter i gang. Er du på rett plass til rett tid, har du store muligheter for ville uttras, snellehyl og stor fisk.

programmene i TV-serien om ham på Naturkanal1. Rikstad overleverer ham et brød og et solid kakestykke som kona har bakt til «ute-liggeren». I midten av august har han bodd vanvittige 2000 dager ute.

Vi blir med Barstad opp i leiren. Hilser på de fem huskyene hans, eller «Kaospatruljen» som han kaller dem, og spiser en hyggelig lunsj sammen. Rikstad og Barstad har mye å snakke om, både når det gjelder fiskeopplevelser, forvaltning og friluftsliv.

RØYE PÅ KROKEN

Da Barstad hører at Rikstad liker å fiske med flueoter, er han kjapp med å finne fram flueskrinene sine. Fiskeforvalteren er imponert over kvaliteten og det store utvalget. I løpet av vinteren har Barstad bundet et firesifret antall fluer. Rikstad får med seg et rikholdig flueskrin med nøye utvalgte oterfluer, en gave fra den rause og trivelige villmarkingen.

– Du må bli med oss ned til vannet. Jeg har lyst til å se deg fiske med flue, sier Rikstad.

Barstad fester på en selvbundet flue, Murustreameren, i enden av fortommen. Rikstad blir imponert av kasteferdighetene hans.

– Oi, jeg har fisk, roper Barstad entusiastisk.

Fem sekunder senere mister han ørreten på rundt halvkiloen. Vi får skikkelig trua og Rikstad finner også fram slukstanga, men det blir ikke mer action.

Vi vinker farvel til villmarkens sønn og gir markdraget en siste sjanse utenfor Breiviktangen. Det tar ikke lang tid før det napper, og Rikstad lander ei fin røye på tre-fire hekto. Den er knallrød i kjøttet, en nydelig matfisk.

Rikstad vil at Barstad skal få nyte den til middag, så vi svinger innom ham igjen. Han takker høflig for røya. Vi vinker farvel nok en gang og setter kursen tilbake til sivilisasjonen. ●

A man with a beard and orange cap stands in a forest, holding a rifle. He is wearing a green Bergans Hogna 3L Anorak. A dog is visible in the foreground on the left.

Bergans

Nyhet!

Bergans Hogna 3L Anorak

Vi har tatt det beste fra den klassiske turanorakken – og lagt til alt en jeger trenger. Hogna 3L Anorak er lydløs, værbeskyttende og full av funksjonelle detaljer. Et nyskapende jaktplagg! Legg merke til den romslige passformen og ekstra lengde bak. Her får du god bevegelsesfrihet og full beskyttelse enten du går, står eller sitter.

Mykt og lydløst skallmateriale
God værbeskyttelse og høy komfort
Også tilpasset linksskyttere

bergans.no

RYKKER I FRA

Det har nesten vært dødt løp i toppen så langt i år, men Vegard Byrkjeland Aasen tok et ørlite rykk i runde fem og øker forspranget.

Tekst: Mats Schjølberg Ulshagen

Med tre bilder blant de sju med høyest score, knep Vegard Byrkjeland Aasen ytterligere noen poeng, og øker ledelsen på de nærmeste konkurrentene. Avstanden ned til Bernt Østhus og Tobias Gjerde, de to foregående vinnerne, er nå på henholdsvis 4,2 og 5,4 poeng.

FJELLRYPER OG ISTRE

En annen som flyr høyt i denne runden er Rolf Kjødnes, som har det eneste gullbildet denne gang. Hans fjellryper i flukt over Vauldalen ved Røros imponerte jurymedlemmene nok til å få full score.

Månedens bilde var det imidlertid Magnar Børnes som har komponert. På en sandstrand i Østfold kom han før jul over et kunstverk, der sjøen har bølget over stranden og frosset i form av et lite istre.

FORSTÅR DET IKKE

Bildet som skapte mest diskusjon var det imidlertid Vegard Byrkjeland Aasen som hadde knipset. Bildet av den skyggelagte hjorten Brunsto var tatt ved hjelp av infrarøde blitsen og lek med skygger.

– Jeg tror ikke helt jeg forstår hva det er jeg ser på, måtte et av jurymedlemmene ærlig innrømme. – Men jeg liker det.

De andre var enige, og bildet ble berømmet med sølv.

NORGES NASJONALFUGL

– Fossekallen har blitt det nye ekornet, sa et av

jurymedlemmene, og sikter til at det er blitt et yndig fotoobjekt.

Det gjør selvsagt at kravene til suksess er store, og nivået er høyt. Petter Askø Næss greide likevel å imponere med sitt blinkskudd av nasjonalfuglen vår som unngår fossefallet, men blir truffet av noen stråler med sol.

– Et veldig fint bilde, som fortsetter å vokse på meg, konkluderer en av dem.

RESULTATER RUNDE 5

1	Vegard Byrkjeland Aasen	23,80
2	Rolf Kjødnes	22,20
3	Tobias Gjerde	21,35
4	Bernt Østhus	20,50
5	Petter Askø Næss	20,40
6	Ole Christian Martinsen	20,10
7	Leiv Arne Åkset	19,10
8	Jonas Larsen	18,20
9	Magnar Børnes	17,70
10	Roy Greger	17,20

SAMMENLAGT ETTER RUNDE 5

1	Vegard Byrkjeland Aasen	116,30
2	Bernt Østhus	112,10
3	Tobias Gjerde	110,90
4	Jonas Janss Haugli	104,20
5	Ole Christian Martinsen	101,60
6	Petter Askø Næss	97,60
7	Leiv Arne Åkset	94,90
8	Rolf Kjødnes	94,80
9	Odd Gravir Klykken	84,45
10	Gunnar Haug	83,60

MÅNEDENS BILDE

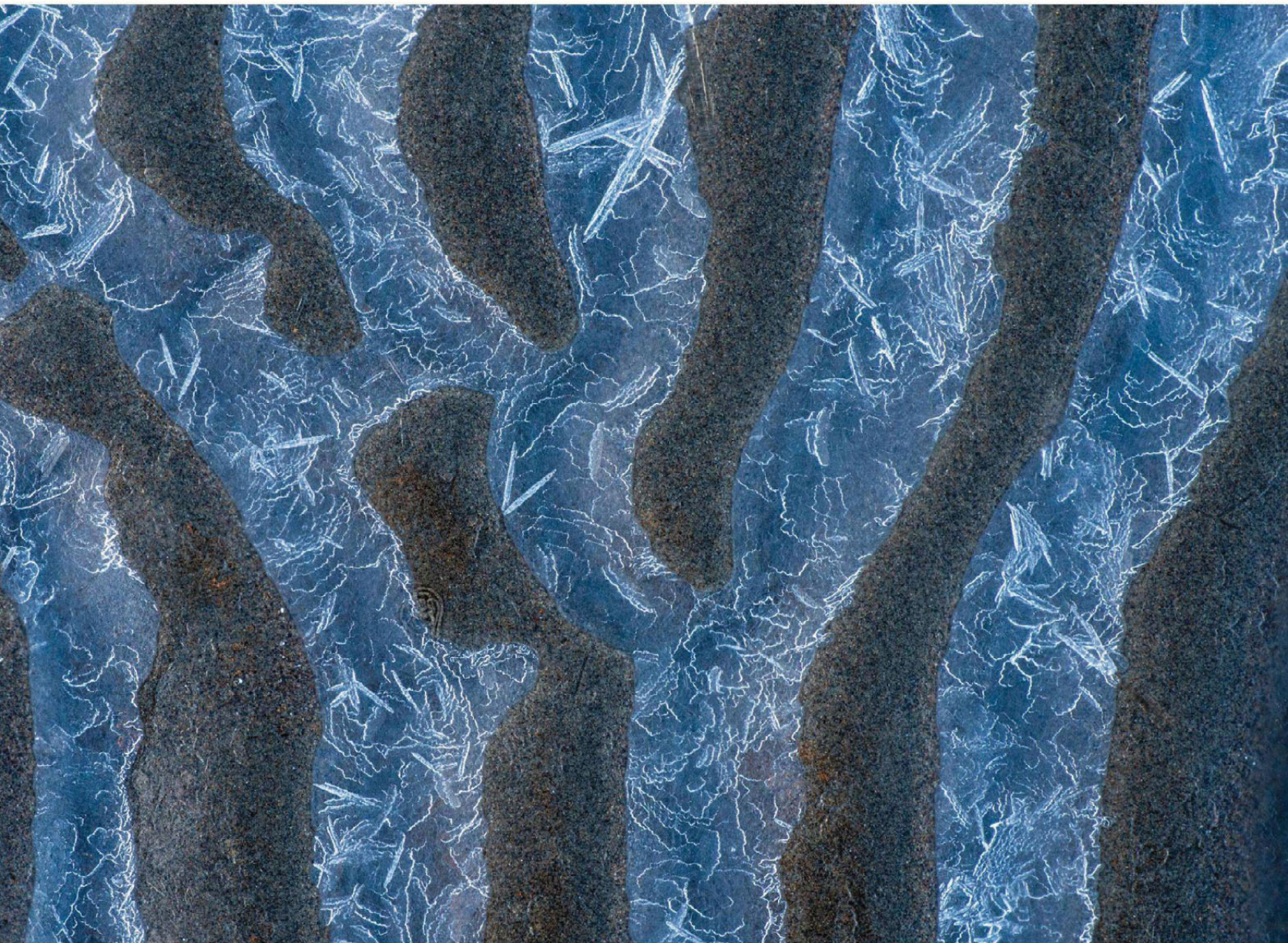
NM I NATURFOTO [📷] VILLMARKSLIV

VÅRE SPONSORER

Premiene er like i begge klasser: Årets Naturfotograf og Årets Naturbilde.

ICETREE

MAGNAR BØRNES

Dette bildet ble fanget på en kald desemberdag på en sandstrand i Østfold. Fotografen skriver: «Sjøen har laget bølgemønster i sanden og sjøvann har frosset i bunnen av bølgemønsteret. Isen har laget et nydelig detaljert mønster i bønn av "bølgene".»

Juryen berømmer det kunstneriske uttrykket, og trekker fram at det er et svært alternativt motiv fra alt annet som er sendt inn.

PENTAX K-1, 77mm, 1/125, f/7.1, ISO 800

SLIK DELTAR DU

All informasjon om NM i Naturfoto, inkludert regler og resultater finner du på www.nminaturfoto.no

FØLG OSS

#nminaturfoto

NM i Naturfoto – Fotojakt

GULL
NM I NATURFOTO VILLMARKSLIV

FJELLRYPER

ROLF KJØDNES

Fotografen har fanget en flokk med fjellryper, ved Vauldalen ved Røros. Juryen klinker til med gull for det velkomponerte bildet.

Canon EOS 5D Mark IV, 600mm, 1/3200, f/5.6, ISO 400

SOLSTREIF I FOSSEN

PETTER ASKØ NÆSS

Nasjonalfuglen vår leter etter et trygt sted å lande, ettersom høy vannstand har tatt bort de faste hvilestedene hans. Juryen likte bildet svært godt, og trekker fram både komposisjon og skarphet.

Sony Alpha A1, 420mm, 1/3200, f/4, ISO 800

SØLV
NM I NATURFOTO VILLMARKSLIV

NÅR BERRE SKUGGEN STÅR ATT

VEGARD BYRKJELAND AASEN

Juryen stirret, zoomet og diskuterte dette bildet lenger enn de har diskutert noe bilde tidligere. Fotografen skriver: «Hjortekompien min Brunsto gjekk den same ruta regelmessig kvar desember og januar i tre år. Det gav meg moglegheit til å jobbe med forskjellige kreative motiv. Eg jobba berre med infraraudt kamera og infraraude blitsar. Her har eg blitsa opp steinen bak for å fange skuggen hans.»

Sony A7R II, 10/1, ISO 1600

MIDDNATTSSOL

LEIV ARNE ÅKSET

En fjellrev er fanget opp i midnattssola utenfor Longyearbyen. Juryen mener det kunne ha blitt enda bedre med mer luft rundt reven, men da ville muligens solen i øvre, høyre hjørne bli forstyrrende. Uansett belønnes bildet med en klar bronse.

Canon EOS-1D X Mark II, 400mm, 1/2500, f/2.8, ISO 1250

Hvis du har en naturopplevelse du vil dele med Villmarkslivs lesere, kan du sende tekst og bilde til Villmarksliv, v. Mats Ulshagen, 0441 Oslo eller e-post: mats.ulshagen@egmont.com

Tro og overtro

OLSOKDAGEN 29. JULI

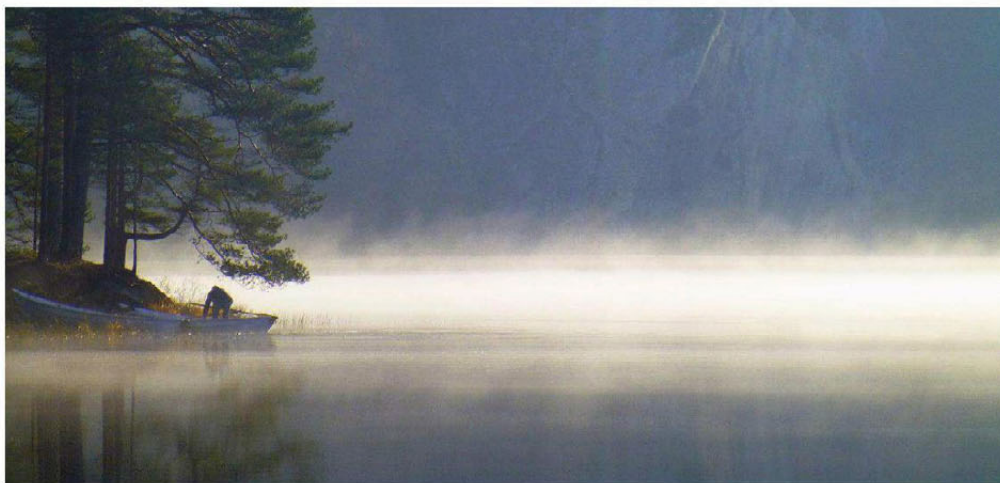
Dagen er til minne om kong Olav som falt ved slaget på Stiklestad 29. juli 1030. I eldre tid var olsok en viktig festdag. Folk pyntet seg, spiste olsokgrøt av nytt korn og det ble tent bål på høytliggende steder. For bonden var olsok dagen da de skar havren og de nye potetene var nå klare til å spises. Slik været var på olsok ville det være fram til vinterne, altså 14. oktober. Fullmåne 29. juli var ensbetydende med en meget streng vinter. Skinte sola så mye på denne dagen at man rakk å sale en hest, ville det bli et godt år.

(Kilde: «Hva dagene vet», Sverre Østen, Orion Forlag)

OLSOKBÅL: På olsokdagen ble det i eldre tider brent bål som var til forveksling lik sankthansbål.

FERGEMANNEN

På en tidlig formiddag, med tåkedis over vannet, fikk jeg se denne mannen på vei ut i en robåt. Det var helt stille og nesten litt spøkelsesaktig. Vannet heter Ravnsjø og ligger i Våler i Østfold, og i høydene rundt vannet er det selvfølgelig ravn, og ravneskrik er lett å kjenne igjen. Dette er et veldig populært turområde, med hytter og godt merkede turveier.

Tekst og foto: Astrid Roer

Månedens skråne

Trump i klaveret

Donald Trump, Barack Obama, paven og en skolegutt var sammen i et fly. Flyet fikk problemer, men det var bare tre fallskjerm.

Obama: «Jeg er den mektigste her, jeg tar en fallskjerm.»

Trump: «Jeg er den smarteste her, jeg tar en fallskjerm.»

Paven sa til den lille gutten: «Ta den siste fallskjermen, du.»

Gutten: «Det går fint, den smarteste mannen i flyet har akkurat tatt ranselen min.»

HELGE

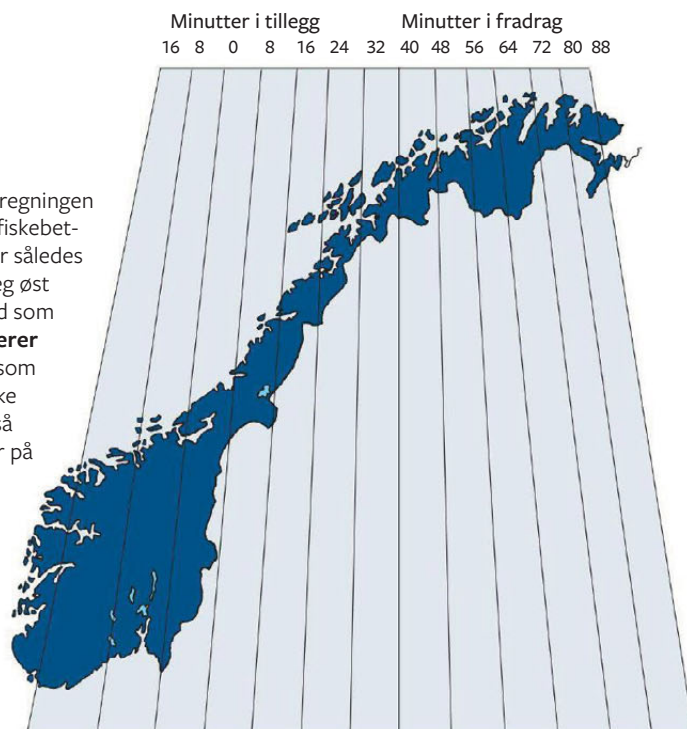

BETT-TIDENE

UTGANGSPUNKTET for beregningen av Villmarkslivs nøkkeltider for fiskebettet har vært i Trondheim. Det er således viktig at fiskere som befinner seg øst eller vest for samme lengdegrad som går gjennom Trondheim, **regulerer nøkkeltidene** i henhold til det som er oppgitt på kartet. Skal du fiske f.eks. i Kristiansand, blir det altså nødvendig å legge til 8 minutter på de oppgitte nøkkeltidene.

OMVENDT: Fisker du i Kirkenesområdet, er det nødvendig å trekke fra 80 minutter på de fastsatte nøkkeltidene. Med andre ord: I Kirkenes begynner fiskebettet før de oppgitte tidene for Trondheim.

Super LAKSEBETT i august 2025

Tiden i norsk sommertid (to timer e. GRW)

Dato	Fra kl	Til kl	Fra kl.	til kl.
1.	09.12	13.52		
2.	10.06	14.45		
3.	10.54	15.32		
4.	09.53	13.17	19.21	22.32
5.	10.34	13.58	20.01	23.12
6.	11.13	14.36	20.40	23.50
7.	11.51	15.14	21.16	00.27
8.	12.26	14.11	19.30	22.34
9.	11.04	14.45	20.04	23.08
10.	11.36	15.17	20.35	23.39
11.	12.06	13.38	20.55	01.58
12.	21.32	00.03		
13.	00.51	02.54	08.35	11.55
14.	09.34	12.54		
15.	02.09	05.24	07.43	12.26
16.	08.53	13.36		
17.	10.03	14.45		
18.	09.21	12.47	18.55	22.08
19.	10.18	13.42	19.48	23.01
20.	11.06	14.30	20.35	23.40
21.	11.49	13.33	18.53	21.58
22.	10.29	14.10	19.29	22.33
23.	11.01	14.42	20.00	23.03
24.	11.29	15.50		
25.				
26.	07.13	10.30		
27.	07.53	11.11		
28.	08.37	11.56		
29.	06.35	11.16		
30.	07.37	12.20		
31.	08.48	13.31		

Sum av bettintervaller i august = 6,7 døgn = 21,5 %.
Bettintervallenes midlere lengde = 3,48 timer.

Super ØRRETBETT i august 2025

Tiden i norsk sommertid (to timer e. GRW)

Dato	Fra kl	Til kl
1.	19.58	00.10
2.	20.13	00.18
3.	20.13	00.10
4.	20.08	23.58
5.	20.01	23.43
6.	19.41	23.50
7.	19.17	23.57
8.	18.50	00.02
9.	18.30	00.05
10.	19.08	00.07
11.	22.38	05.23
12.		
13.	11.23	14.35
14.	14.41	17.18
15.	18.08	20.09
16.	20.26	22.25
17.	19.10	22.43
18.	17.48	22.55
19.	16.21	23.00
20.	16.37	23.01
21.	17.10	22.58
22.	17.38	22.50
23.	18.02	22.43
24.	20.42	23.14
25.		
26.	07.18	11.19
27.	08.29	12.22
28.	11.11	15.10
29.	14.02	18.07
30.	17.04	21.15
31.	19.39	22.36

Sum av bettintervaller i august = 5,2 døgn = 16,7 %.
Bettintervallenes midlere lengde = 4,28 timer.

TIPS OSS!

Har du tips om en god reportasje om jakt, fiske eller friluftsliv?

Send en mail til:
mats.ulshagen@egmont.com

NATURINNTRYKK I FORTFILM

Det står at du skal beregne omtrent åtte timer på å gå de 13,7 kilometerne fra Memurubu til Gjendesheim. Mitt mål var å gjøre det på mindre enn to og en halv time.

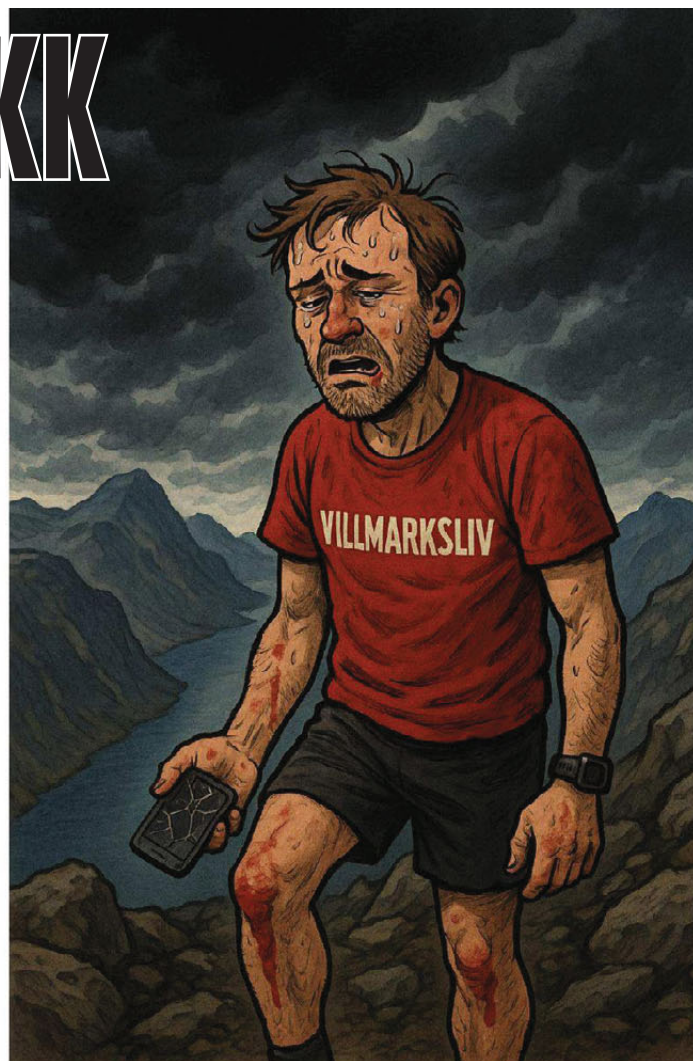
JEG HAR GJORT mye dumt i mitt liv. Mye. Både av skjødesløs og tankeløs natur, men svært mye også med vitende vilje og de beste intensjoner. En klassiker av den siste varianten er ulike fysiske utfordringer jeg sier ja til når kompisen min Pål utfordrer meg. Det hører med til historien at Pål er en fyr som jogger eller sykler fem dager i uken. Selv trener jeg i rykk og napp. Faktisk har disse utfordringene vært hovedgrunnen til at jeg har trent i det hele tatt de siste årene. Derfor har jeg kunnet gjennomføre Birken, triatlon og maraton (så vidt), i tillegg til ymse andre fysiske utskielser som man egentlig skal være veldig mye mer gjennomtrengt enn meg for å stille opp på.

FOR TRE ÅR siden sa jeg ja til å være med på å løpe over Besseggen. Det er nemlig en årlig konkurranse, der omkring 150 deltagere – brorparten bedre trent enn meg – løper det de kan fra Memurubu til Gjendesheim. De raskeste løper distansen på en time og femten minutter, som er minst like raskt som om jeg skulle ha løpt samme distanse flatt. Imponerende med tanke på at det er 1020 meter høydeforskjell fra starten til toppen av eggen.

Å SI AT jeg var stinn av trening der jeg sto på Memurubu en tidlig lørdagsmorgen i juni er en kraftig overdrivelse. At jeg var full av overmote er bedre, og da startskuddet gikk, satte jeg i et voldsomt tempo oppover bakkene. Pål forsøkte å holde følge en stund, men skjønte raskt at dette var rein galskap.

Etter noen kilometer oppover, flater løypa ut og det kommer noen kilometer med småkupert høyfjellsplatå. Men man ser også hvor langt det er igjen til toppen. Det var her jeg begynte å miste motet. Spesielt da telefonen gikk tom for strøm, og jeg ikke lenger kunne lytte til den svært nøyaktig produserte Besseggen-miksen jeg hadde laget i Spotify, tilpasset stigninger, flatt terreng og nedoverbakkene på slutten.

JEG GREIDE LIKEVEL å kjempe meg til den siste stigningen, og begynte klatringen. Her merket jeg hvor mye det blåste og hvor lite krefter jeg hadde igjen. Etter en stund kom panikken. Jeg frøs til, ante ikke fram eller tilbake, opp eller ned og endte med å klamre meg fast til en stor stein mens jeg hyperventilerte. Det gikk to mi-

Illustrasjon: Dall-E 3/Chat GTP

nutter, fem minutter ... jeg trodde jeg skulle besvime og bare rulle ned skråningen til en sikker død.

Plutselig hørte jeg en stemme bak meg, en dame som hadde valgt den beste måten å bestige Besseggen – i rolig turtempo. Hun spurte om det gikk bra. Jeg hulket og spurte om hun visste veien opp. Det viste seg at jeg praktisk talt allerede var oppe. Dette ga nye krefter, gledeårene trillet, jeg hadde fått livet i gave.

JEG SKAL IKKE si at resten av løpet gikk som en lek, for jeg snublet og falt, igjen og igjen. Jeg dro på meg en brist i et ribbein, skrapet opp beinet og fikk knust skjermen på den strømløse telefonen jeg løp med i hånda. Jeg ramlet meg ned bakkene, med dødsforakt, og klokket inn på tiden 2.36,25. Foran 50 av konkurrentene, deriblant Pål. Jeg hadde beseiret Pål og Besseggen, og lurt døden.

EPILOG: OMTRENT ETT år etter at jeg løp over det forbaskede fjellet, fortalte jeg kjæresten at jeg snart trengte ny telefon. Den knuste skjermen ble bare verre og verre. Hun spurte da hvorfor jeg ikke hadde hatt skjermbeskyttelse, og jeg kom i stuss. Hadde jeg ikke det da? Jeg pirket borti skjermen, og dro av beskyttelseslaget med riper og knust glass. Bak var en mobilsjerm som så flunkende ny ut.

I SALG

22.
AUGUST

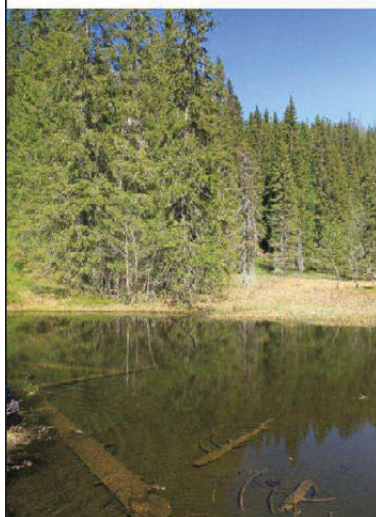
NESTE UTGAVE

9/2025

Retrett ble drømmetur

NOEN GANGER ER DET EN FORDEL Å SNU

Tre tiår med elg
**FORSKER PÅ
SKOGENS KONGE**

Dags villmarksskole

SLIK SIKRER DU DEN PERFEKTE CAMPEN

Naturens perler

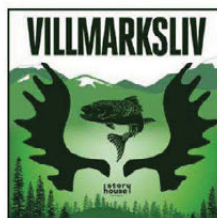
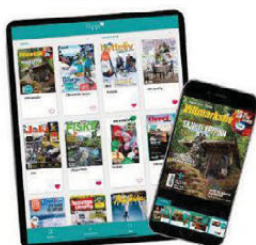
DE SJELDNE KALKSJØENE

Lenge til neste utgave?

Les **Villmarksliv**
digitalt i Flipp

- ✓ Les hele bladet digitalt
- ✓ Tilgang til tidligere utgaver
- ✓ Uten ekstra kostnad for abonnenter

www.flipp.no/start

HØR PODKASTEN
VILLMARKSLIV

Hver uke på
podkasten
Villmarksliv.no

Bli abonnent på bladkiosken.no og søk etter Villmarksliv

RETURADRESSE:
ART AS
POSTBOKS 209
2021 SKEDSMOKORSET

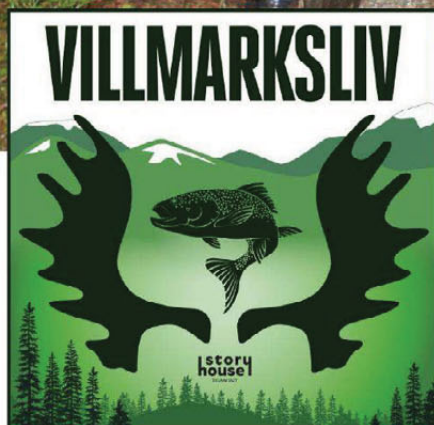
PODKAST-SPELIAL

HEDRER KNUT BREVIKS MINNE

Vi får et gjenhør med den fantastiske formidler og gledesspreder Knut Brevik, og Dag Kjelsaas forteller om årevis med minner fra jakt og turer i fjellet.

Skann QR-koden
for å lytte til
episoden

Hør de nyeste
episodene her!

www.podkastenvillmarksliv.no

En podkast fra:

Villmarksliv

Jakt

FISKE